

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

**Odborná příprava pracovníků pracujících s dětmi
a mládeží ve volném čase**

bakalářská práce

Autor práce: Jana Kovaříková
Studijní program: Speciální pedagogika
Studijní obor: Speciální pedagogika
Vedoucí práce: Ing. Renata Švestková, Ph.D.
Datum odevzdání práce: 2. 5. 2013

Abstrakt

Bakalářská práce na téma „Odborná příprava pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase“ se zabývá tématem volného času, poukazuje na to, k čemu slouží, jaké je jeho využití a proč je, zejména v dnešní době, tak důležitý. Dále definuje volný čas dětí, mládeže a specifické skupiny, kterou jsou například děti a mládež s postižením. Okrajově se zmiňuje o pedagogice volného času.

Dalším tématem jsou možnosti a způsoby trávení volného času dětí a mládeže, což je shrnuto v kapitole Volnočasová zařízení pro děti a mládež, které se dají rozdělit do tří skupin. První skupinou jsou školská zařízení pro zájmové vzdělávání, kam můžeme zařadit školní družiny, školní kluby, školní kroužky, základní umělecké školy, Domy dětí a mládeže a v neposlední řadě také Střediska volného času. Do druhé skupiny patří neziskové organizace, které k oblasti volného času dětí a mládeže také neodmyslitelně patří. Do třetí skupiny, jako do specifických volnočasových zařízení pro děti a mládež, můžeme zařadit hřiště, knihovny, muzea a nízkoprahová centra. Specifičnost zařízení uvedených ve třetí skupině, spočívá v tom, že dospělí zde převážně neplní funkci vzdělávací nebo organizační, ale jejich úloha zde je např. bezpečnostní nebo poradenská. Přesto je jasné, že dospělí hrají ve volném čase dětí a mládeže důležitou úlohu.

V další části bakalářské práce je proto věnována pozornost tomu, kdo všechno může pracovat s dětmi a mládeží ve volném čase. V první řadě se jedná o kvalifikované pedagogické pracovníky (podle zákona 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících), další jsou dobrovolníci, kterých se ve volném čase s dětmi a mládeží vyskytuje spousta a některé organizace jsou na jejich činnosti přímo závislé. Třetí skupinu tvoří externí pracovníci - lektoři. Jejich činnost je srovnatelná s činností dobrovolníků, ale na rozdíl od nich vykonávají svou činnost pro organizaci či školské zařízení v rámci podnikatelské nebo jiné výdělečné činnosti, v pracovněprávním vztahu, služebním poměru nebo členském poměru. Nejrozsáhlejší část bakalářské práce je věnována odborné přípravě pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase.

Zde je zdůrazněna potřeba celoživotního vzdělání pracovníků, neboť oblast volného času je oblastí, která se neustále mění a vyvíjí a je tedy nutná zvýšená schopnost jedince pružně reagovat na měnící se podmínky.

Existuje několik způsobů, jak potřebnou kvalifikaci pro výkon činnosti získat. Tyto způsoby na sebe navazují a prolínají se. Odbornou kvalifikaci lze získat úspěšným absolvováním formálního vzdělání (sekundární, terciární). Absolvent tak může získat následující odbornost: učitel, vychovatel, pedagog volného času, speciální pedagog, vychovatel, trenér. Další cestou, jak získat požadovanou kvalifikaci je absolvování neformálního vzdělávání, které se řídí Konceptí dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků z roku 2002, vytvořenou MŠMT. Ta zavádí systém do primárního i sekundárního vzdělávání pracovníků s dětmi a mládeží ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání (střediska pro volný čas dětí a mládeže, školní družiny a školní kluby) a pro pracovníky pracující s dětmi a mládeží v oblasti volného času (většinou pracovníci v NNO). V rámci neformálního vzdělávání si každá organizace (Junák, Pionýr, Česká tábornická unie a další) vytvořila vlastní strukturu vzdělávání, která odpovídá jejich vnitřním potřebám. Jejich kurzy proto probíhají ve dvou vzájemně sepnutých proudech, neboť podle Koncepte dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků je zde nutnost mít v rámci organizace některé kurzy pro vedoucí pracovníky akreditované. V teoretické části je také zmínka o rozsáhlém projektu Klíče pro život, který probíhal v letech 2009 až 2013, a který si kladl za cíl formalizovat neformální vzdělání a propojit tak dva proudy vzdělávání pracovníků ve volném čase s dětmi a mládeží.

V praktické části této práce jsem se zaměřila na výzkum ohledně toho, jakým způsobem probíhá vzdělávání pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase a jaké možnosti vzdělávání vlastně existují. Zvolila jsem formu kvalitativního výzkumu, konkrétně strukturované rozhovory, které jsem vedla s pracovníky z různých zařízení, která se věnují volnému času dětí a mládeže.

Z výzkumu vyplynulo, že existuje mnoho možností, jak získat potřebnou kvalifikaci pro práci s dětmi a mládeží ve volném čase.

První možností, jak ji získat je formální vzdělání, a to konkrétně absolvováním SŠ, VOŠ nebo VŠ s pedagogickým zaměřením. Toto je obecně platné ve všech zařízeních, která se věnují práci s dětmi a mládeží ve volném čase.

Druhou možností je tzv. neformální vzdělávání, které je v tomto případě zastoupeno celou řadou kurzů, přednášek a školení. Některé tyto kurzy jsou akreditovány MŠMT, což jim, podobně jako v případě absolvování formálního vzdělání, zajišťuje platnost skrze všechna zařízení. Jsou to například tyto kurzy: Vedoucí dětských kolektivů, Zdravotník zotavovacích akcí, Rekvalifikační kurz Člen první pomoci nebo Hlavní vedoucí dětských táborů. Náplň, cíle a osnovy těchto kurzů vychází z Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků, která byla vytvořena právě za účelem zkvalitnění přípravy pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase. Z rozhovorů s jednotlivými respondenty však vyplynulo, že tyto kurzy, které jsou akreditovány MŠMT, nejsou nijak zpětně ověřovány, to znamená, že nikdo neověřuje, zda absolvováním těchto kurzů získají pracovníci požadované vědomosti. To je nedostatek, který by se měl do budoucna napravit, aby nedocházelo ke zneužívání těchto kvalifikačních kurzů. Výzkum dále potvrdil, že každá organizace si vytvořila systém vlastního vzdělávání, mimo kurzů akreditovaných MŠMT, které odpovídají vnitřním potřebám a filozofii jednotlivých organizací. Těchto kurzů je opravdu velké množství, a tak není pochyb o tom, že je systém vzdělávání pracovníků pracujících ve volném čase s dětmi a mládeží dobře promyšlen. Významným faktem je však to, že zde chybí kurzy, které by se zaměřily na odbornou přípravu pro práci s dětmi a mládeží s postižením. To odporuje myšlenkám o integraci a následné inkluzi jedinců s postižením do společnosti.

Bakalářská práce uvádí teoretické možnosti vzdělávání pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase a možnosti uplatnění těchto pracovníků v praxi. V praktické části jsou tyto informace ověřeny a je zde uveden výčet jednotlivých kvalifikačních kurzů. Tato bakalářská práce tak může sloužit jako praktický návod pro ty, kteří uvažují o práci s dětmi a mládeží ve volném čase nebo se chtějí v této oblasti dále vzdělávat. Dále může tato práce sloužit ke studijním účelům.

Abstract

This dissertation on the topic of Expert preparation of workers with children and youth during their free time handles the theme of free time, points out its purposes, how it is utilised and why it is, especially nowadays, of such importance. It also defines the free time of children, youth and of a specific group such as children and youth with a handicap.

Another theme are the possibilities and modes of free time utilisation for children and youth which are summarized in the chapter Free time facilities for children and youth. These can be divided into three groups. The first one contains school facilities for hobby education, such as after-school childcare, school clubs, school circles, elementary art schools, Houses of children and youth and, last but not least, Free time centers. The second group comprises of non-profit organizations which are an integral part of the free time area of children and youth. The third group consists of specific free time facilities for children and youth, such as libraries, museums and low-threshold centres. The specificity of these lies in the fact that adult persons do not play mainly an educational or organizational role, but their tasks are e.g. of safety or advisory nature.

That is why the following part of the dissertation is dedicated to the issue of who can work with children and youth in their free time. These are primarily qualified pedagogical staff (qualified according to the Law 563/2004 on pedagogical staff), then volunteers who are present in this area in high numbers and some organizations are on their work directly dependent, and finally external staff – lecturers. Their activity is similar to the activity of the volunteers, but contrary to these the lecturers act for the school or a school facility within the framework of an entrepreneurial or another profit-making activity or a labour-law, service or membership relationship

The greatest part of the work handles the Expert preparation of workers with children and youth during their free time. A stress is put on the need of life-long education of the staff as the free-time area is continuously changing and evolving, thus an increased ability of the individual to react flexibly vis-à-vis the changing conditions is needed. There are several ways how to obtain the necessary qualification. These are mutually interconnected and intermingled.

An expert qualification can be obtained via successful formal education (secondary, tertiary). This can lead to these qualifications: teacher, caretaker, free-time pedagogue, special pedagogue, coach. Another way lies in undergoing informal education which is determined by the Conception of further education of pedagogical staff from 2002, created by the Ministry of Youth and Education (MYE). This establishes a system for hobby education into primary and further education for staff working with children and youth in the area of free time (free-time centres for children and youth, after-school childcare and school clubs) and for staff working with children in the area of free time mostly NNO (non-governmental and non-profit organizations staff). Each organization (Junák, Pionýr, the Czech Campers' Union, etc.) has created its own educational structure which suits their needs. That is why they take place in two clasped flows as according to the Conception of education for pedagogical staff it is compulsory to some courses for leading staff within the framework of the organization be accredited. In the theoretic part there is also mentioned the large project Keys for Life, which took place in 2009 – 2013 and whose aim was to formalize the informal education, thus interconnecting and unifying two flows of education of staff for free time of children and youth.

In the practical part I focused on the research of the actual ways in which the education of staff working with children and youth in their free time takes place and which possibilities exist. I chose the form of quantitative research, particularly of structured interviews that I lead with staff in various facilities acting in the field of free time of children and youth.

The research implies that there are many possibilities how to get a necessary qualification for work with children and youth in their free time. The first possibility to obtain the desired qualification is formal education, particularly by means of completing a secondary school, a higher expert (secondary) school or a university with focus on pedagogy. This education is valid in all facilities dedicated to work with children and youth in their free time. The second possibility is the so called informal education, in this particular case meaning a wide variety of courses, lectures and trainings.

Some of these courses are accredited by the MEY, which insures for them, similarly as in the case of completing the formal education, a validity in throughout all facilities. These are courses such as: Leader of children's camps, Medic of convalescent undertakings, Requalification courses, First aid staaf or Main leader of children's camps. The contents, aims and guidelines of these courses are based on the Conception of further education for pedagogical staff created for the very purpose of improving the preparation of those who work with children and youth in the free time. The individual interviews imply, however, that the courses, even though being accredited by the MEY, are not retrospectively verified in any way, noone checks out whether the staff get the desired knowledge via completing the courses. This is an imperfection which should be corrected in the future so as not to enable a missuse of these qualification courses. The reasearch also confirmed that every organization has created a system of own education, except for courses accredited by the MEY, which suits their internal needs and philosphy. The quantity of these courses is really high and so there is no doubt about the fact that the system is well thought out. A major fact, however, is the nonexistence of courses focused on expert preparation for work with handicapped children. This is contrary to ideas of integration and subsequent inclusion of handicapped individuals into the society.

The dissertation presents theoretical possibilities of education for those who work with children in the free time and the possibilities for their employment in the practice. In the practical part the information is verified, a list of qualification courses is presented. The dissertation can serve as a practical guide for those who consider working with children and youth in the free time or want to get further education in this field. It can also serve for studying purposes.

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2. 5. 2013

.....

(jméno a příjmení)

Poděkování

Ráda bych využila tohoto místa k poděkování paní Ing. Renatě Švestkové, Ph.D. za cenné připomínky, rady, ochotu a vlídný přístup při vedení mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří se mnou vedli rozhovor, za důležité a zajímavé informace, které mi velmi pomohly v praktické části práce. V neposlední řadě bych ráda vyjádřila velký dík své rodině a přátelům za pomoc a velkou podporu při vypracovávání bakalářské práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	12
Úvod	13
1 Volný čas	14
1.1 Definice volného času dětí a mládeže	14
1.2 Pedagogika volného času	16
2 Volnočasová zařízení pro děti a mládež	18
2.1 Cílové skupiny volnočasových zařízení	18
2.2 Kde mohou děti a mládež trávit volný čas	20
2.3 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání	21
2.3.1 Školní družina	21
2.3.2 Školní klub	22
2.3.3 Školní kroužky	22
2.3.4 Základní umělecké školy (ZUŠ)	23
2.3.5 Domy dětí a mládeže	23
2.3.6 Střediska volného času	23
2.4 Nestátní neziskové organizace (NNO)	24
2.5 Další možnosti pro volný čas dětí a mládeže	24
3 Pracovníci s dětmi a mládeží ve volném čase	26
3.1 Kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci	27
3.1.1 Učitel	27
3.1.2 Vychovatel	27
3.1.3 Pedagog volného času	28
3.1.4 Speciální pedagog	28
3.1.5 Trenér	28
3.2 Dobrovolníci	29
3.3 Externí pracovníci – lektoři	29
4 Odborná příprava pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase	31

4.1 Formální vzdělávání.....	33
4.1.1 Učitel.....	33
4.1.2 Vychovatel.....	37
4.1.3 Pedagog volného času.....	38
4.1.4 Speciální pedagog.....	39
4.1.5 Trenér.....	40
4.2 Neformální vzdělávání.....	41
4.2.1 Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků.....	41
4.2.2 Vybrané NNO, které uskutečňující neformální vzdělávání.....	43
4.2.3 Klíče pro život.....	54
4.3 Informální vzdělávání.....	56
5 Praktická část.....	57
5.1 Cíl práce, výzkumné otázky.....	57
5.2 Metodika.....	57
5.3 Charakteristika výzkumného souboru.....	58
5.4 Výsledky.....	59
6. Diskuze.....	74
Závěr.....	79
Seznam použitých zdrojů.....	81
Přílohy.....	88

Seznam použitých zkratk

A- TOM	Asociace TOM
ČTU	Česká tábornická unie
ČZ	Čekatelská zkouška
DDM	Dům dětí a mládeže
HVT	Hlavní vedoucí tábora
IK	Instruktorská kvalifikace
INKU	Instruktorský kurz
KI	Kvalifikace instruktora
KOV	Kvalifikace vedoucího oddílu
KRP	Krajská rada Pionýra
NČZ	Nová čekatelská zkouška
NNO	Nestátní nezisková organizace
OČK	Odborná činovnícká kvalifikace
OKAP	Organizátorský Kurz Akce Příroda
PVC	Pionýrské vzdělávací centrum
ŠD	Školní družina
ŠHV	Školení hlavní vedoucí
ŠK	Školní klub
t. j.	to jest
TŠ	Tábornická škola
VDK-IN	Vedoucí dětského kolektivu I.
VZ	Vůdcovská zkouška
ZŠ	Základní škola
ZUŠ	Základní umělecká škola

ÚVOD

Moje bakalářská práce nese název Odborná příprava pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase. Volný čas je v dnešní době skloňován snad v každém pádě, je to fenomén, který určuje trendy moderního světa. Dává lidem prostor se zrealizovat a odpočinout si od namáhavých pracovních povinností. Nemalou úlohu proto také hraje čas dětí a mládeže, který je třeba plánovat a organizovat. Vzdělávání pracovníků v oblasti volného času ve spojitosti s dětmi a mládeží je tedy tématem, které je třeba neustále otevírat, propracovávat, doplňovat a zkoumat. Existuje mnoho způsobů a cest, jak mohou lidé, kteří se chtějí v této oblasti pohybovat, získat potřebné vzdělání.

Toto téma mě zaujalo hned z několika důvodů. Již od malička navštěvuji skautský oddíl, dříve jako členka, v současnosti pomáhám s vedením oddílu, především však s přípravou letních táborů pro děti. Vím proto, jak důležitou roli hrají v životech dětí vedoucí a jejich přístup ke svým svěřencům. Pokud dětský kolektiv vede někdo, kdo má nejen bohaté zkušenosti s vedením oddílu, ale kdo má také odpovídající vzdělání, je jasné, že má dětem co předat, a že bude dobrým vzorem pro své svěřence. Jeho chování k nim může velmi snadno ovlivnit celý jejich budoucí život. Sama mám s pozitivním, ale i negativním příkladem vedoucího zkušenost, a proto mě zajímalo, jaká úroveň vzdělávání je nabízena pracovníkům s dětmi a mládeží ve volném čase. Dalším důvodem, proč jsem si toto téma vybrala, bylo, že jsem chtěla získat ucelený přehled o tom, jak je možné získat vzdělání pedagoga volného času, či oprávnění k výkonu pracovníka pracujícího s dětmi a mládeží ve volném čase.

V teoretické části jsem se tedy zaměřila na to, co je to volný čas dětí a mládeže, kdo všechno na něm může participovat, jaké druhy zařízení pro volný čas dětí a mládeže existují, ale především jsem se snažila rozpracovat nejzásadnější část pro tuto práci, kterou je vzdělávání a odborná příprava pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase.

Praktickou část jsem zaměřila na skutečné možnosti a nabídku vzdělávání odborných pracovníků pro volný čas dětí a mládeže.

Tato práce může sloužit jako studijní materiál nebo jako přehled primárního i dalšího vzdělávání pracovníků ve volném čase.

1. VOLNÝ ČAS

S jistotou se dá říci, že každý člověk na naší planetě je originál. Lišíme se jeden od druhého svým chováním, povahou, nadáním, inteligencí a v neposlední řadě i charakterem (KVAPILÍK, ČERNÁ, 1990, s. 5). Přesto je možno najít několik bodů, ve kterých se životy lidí shodují. Lidé lpí na určitých rituálech, kterými se řídí jejich život, které ovlivňují jejich zdraví ať již psychické, nebo fyzické (RENOTIÉROVÁ, 2004, s. 127). K součástem tělesného zdraví lze řadit somatický stav a funkčnost orgánových soustav, zvládnutí bolesti a nepohody, kvalitu spánku, hospodaření s energií, schopnost zvládat únavu a umění odpočívat (RENOTIÉROVÁ, 2004, s. 130). Samozřejmé je fungování člověka jako celku, tedy jedinečné a jednotné integrity. A to i přesto, že se člověk skládá z několika různých částí, které pokud jsou spolu v jednotě, umožňují jednat člověku v souladu se sebou samým (JANKOVSKÝ, 2006, s. 16). Lidé se tedy udržují v kondici v rozmezí všech „vrstev“ pro svůj pracovní, ale i osobní život. Důležitou složkou zdravého životního stylu patří i **schopnost využívat volný čas**. (KVAPILÍK, ČERNÁ, 1990, s. 88).

1.1 Definice volného času dětí a mládeže

Nikdo si dnes nedovede představit svůj život bez měření času a vším co s časem souvisí. Životy lidí se řídí jistými časovými harmonogramy, které se mění v závislosti na roční době, ale i v závislosti na konkrétních dnech. Velkou část tohoto pomyslného harmonogramu zabírá práce a různé jiné povinnosti, které jsou pro danou osobu zavazující. Po splnění těchto povinností zbude určitý čas, kdy není potřeba nic dělat, a kdy se může každý zaměstnat tak, jak uzná za vhodné. Dnešní společnost označuje tuto dobu termínem **volný čas**.

Je to čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Je to doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu, domácnost a péči o vlastní fyzické potřeby, a to včetně spánku (PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, 2003, s. 274). Volný čas se může stát časem, který život jedince aktivizuje, není to tedy jen čas, který nám zbude po všech našich povinnostech (HOFBAUER, 2004, s. 11). Volný čas je oblastí živě se rozvíjející a současně přinášející řadu problémů, které je třeba postupně řešit (HOFBAUER, 2004, s. 9).

Volnému času a jeho důležitosti je v poslední době připisována stále větší hodnota, což se týká především **volného času dětí a mládeže**, protože je tento čas stále intenzivněji vnímán jako doba, která děti a mládež velmi výrazně ovlivňuje zejména v oblasti sebepoznání a poznání okolního světa. Poskytuje jim **prostor k seberealizaci** v mnoha oblastech. Nejčastěji se rozvíjejí v oblastech na základě vlastních potřeb a zájmů. Tento čas se přímo nabízí jako možnost k zábavě, poznávání nových věcí, seznamování se s vrstevníky, relaxaci a v neposlední řadě slouží také jako **prevence proti rizikovému chování dětí a mládeže**. (BOCAN, 2012, s. 7)

Dle Hofbauera přesnější a úplnější je charakteristika volného času jako činnosti, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého svobodného rozhodnutí a výběru, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení, ze kterého může dále čerpat (HOFBAUER, 2004).

Za hlavní funkce volného času Hofbauer považuje:

- odpočinek;
- zábava;
- rozvoj osobnosti (HOFBAUER, 2004, str. 13).

Dle Pávkové se volným časem dětí a mládeže míní:

Odpočinek, relaxace, zábava, zájmové činnosti, zájmové vzdělání, dobrovolná společensky prospěšná činnost i časové ztráty s těmito činnostmi spojené. (PÁVKOVÁ, 2008)

Dá se tedy říci, že volný čas dětí a mládeže je čas, který nemusí trávit ve škole a který jim nikdo (pokud o to samy nestojí) neplánuje (BOCAN, 2012, s. 25).

A jako takový má několik rovin, jak jej trávit. Můžeme jej rozdělit na **čas organizovaný a neorganizovaný**.

- **Organizovaným volným časem** se rozumí doba, kdy dítě dochází do nějakého volnočasového zařízení a čas zde strávený má předem danou strukturu, z čehož vyplývá, že existuje výchova ve volném čase a pro volný čas.

- **Neorganizovaným volným časem** rozumíme čas, který dítě stráví doma či na hřištích, parcích a podobně.

Volný čas dětí a mládeže není záležitostí pouze daného jedince, ale na jeho utváření se podílí rodina, škola, volnočasová zařízení, jiné subjekty a sociální klima. (PÁVKOVÁ, 2008, s. 17) **Je tedy důležité, kdo a jak volný čas dětí a mládeže organizuje.**

1.2 Pedagogika volného času

Zabývá se pojetím a cíli, obsahem a způsoby výchovného zhodnocování volného času, organizacemi a institucemi, které tyto aktivity uskutečňují nebo pro ně vytvářejí podmínky, a koncepcemi jeho dalšího vývoje, propracovaného na základě vývoje společnosti a oboru samotného. (PÁVKOVÁ, 2008, s. 12)

Slouží jako **prostředek k ovlivňování volného času dětí a mládeže**, učí racionálně využívat volný čas, pomáhá formovat osobnost a rozvíjet vlohy jednotlivých dětí a mládeže (PÁVKOVÁ, 2008).

Význam jednotlivých funkcí se v průběhu historického vývoje měnil. Michael Damay vymezil před druhou světovou válkou čtyři dimenze volného času: biologickou, sociální, politickou a pedagogickou dimenzi. Podle poválečného vymezení Joffre Dumazediera by měla psychologická funkce volného času vyrovnávat zčásti vliv práce. Polský sociolog volného času a historik sdružování polských dětí a mládeže Alexandr Kamiński, vymezil ve stejné době tři hlavní možnosti realizace volného času: odpočinku, zábavy a aktivit rozvíjejících osobnost (HOFBAUER, 2004, s. 14).

Roger Sue, francouzský sociolog volného času, jako jeho funkce uvádí:

- psychosociologickou, to znamená například uvolnění, zábavu nebo rozvoj;
- sociální, což můžeme chápat jako socializaci či symbolickou příslušnost k některé sociální skupině;
- terapeutickou, například arteterapeutickou, ergoterapeutickou či fyzioterapeutickou;
- ekonomickou, kdy má volný čas pozitivní vliv na uplatnění člověka v profesní činnosti

Cílovou skupinou pedagogiky volného času jsou zejména **děti a mládež**. Další cílovou skupinou, které by měla moderní společnost věnovat pozornost, jsou **děti a mládež s postižením**.

Specifičnost cílové skupiny uváděné jako třetí v pořadí je v tom, že naše moderní společnost usiluje a podporuje začleňování osob se zdravotním postižením do běžného života, a to včetně oblasti volného času. Pro tento proces je využíván termín **integrace**. Dalším stupněm integrace je **inkluze**. Ta je znakem společnosti, která je schopna poskytnout všem jedincům bez ohledu na jejich schopnosti individuální zvláštnosti, znevýhodnění nebo nadání možnost vést kvalitní život (UZLOVÁ, 2010, s. 17, 18, 19).

2. VOLNOČASOVÁ ZAŘÍZENÍ PRO DĚTI A MLÁDEŽ

Organizování volného času má u nás dlouhou a pestrou minulost, jejíž kořeny sahají až do poloviny 19. století, tedy do doby, kdy probíhalo Národní obrození a kdy u nás vznikl například Sokol. V průběhu času vznikalo a zanikalo velké množství organizací, které se měnily s ohledem na dobu a zejména na politickou situaci v zemi. Po roce 1989 se ustálila velmi široká nabídka organizovaných volnočasových aktivit (BOCAN, 2012, s. 44). Tyto organizace vznikaly zejména s cílem vytvořit pro děti a mládež **smysluplný program a prostor** pro trávení jejich volného času.

2.1 Cílové skupiny volnočasových zařízení

Cílovou skupinou pro popisovaná zařízení jsou tedy děti a mládež. **Dítětem** rozumíme jedince od narození do 18 let. Je to lidský jedinec v životní fázi od narození do období adolescence. V některých pramenech se za dítě považuje i jedinec před narozením, tj. v prenatálním období vývoje člověka (PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ 2003, s. 274). Specifickou skupinu, na kterou se volnočasové organizace zaměřují je **mládež**, což je sociální skupina tvořená lidmi ve věku zhruba od 15 do 25 let, kteří ve společnosti neplní roli dětí, ale společnost jim ještě nepřiznává role dospělých. Mladí lidé mají charakteristický způsob chování a myšlení, jiný systém vzorů, norem a hodnot (PRŮCHA, WALTEROVÁ, MAREŠ, 2003, s. 125).

Další skupinou, která je neméně důležitá, jsou **děti a mládež s postižením**. K těmto jedincům by se mělo přistupovat s velmi dobrými znalostmi problematiky daného postižení. Specifika práce s nimi spočívají například v tom, že režim dne by měl být vytvořen tak, aby naplňoval podmínky daného jedince na plnohodnotný život. Důležité je také to, aby byl tento **režim kvalitní a vyvážený** jak po stránce zdravotního, tak i výchovného (KVAPILÍK, ČERNÁ, 1990, s. 72).

Děti se zdravotním postižením **mají mnohem méně volného času** než děti intaktní, protože jen samotná příprava do školy a plnění domácích úkolů jim mnohdy zabere více času než dětem intaktním. Také při běžných činnostech, kdy velmi často **potřebují asistenci jiné osoby**, ztratí více času, který by mohly trávit dle svého přání. (VOTAVA A KOLEKTIV, 2005, s. 132). Postižení jedince stigmatizuje a omezuje v účasti na aktivitách dětí a mládeže stejného věku. Je však jasné, že ne ve všech oblastech života omezuje jedince stejné postižení stejně. Často je však postižení omezuje v takových základních věcech, jako je socializace, navazování interpersonálních vztahů, sport nebo kultura. Zkrátka v činnostech, které jsou spojeny s příjemnými zážitky a uspokojením různých stránek osobnosti člověka (RENOTIÉROVÁ, 2004, s. 132). Vždy je ale potřeba jim tyto aktivity uzpůsobit, například volbou vhodných kompenzačních pomůcek. (<http://www.sancedetem.cz>)

U dětí a mládeže s postižením, pravidelně docházejících do školských nebo jiných zařízení, je automaticky na volný čas těchto dětí pamatováno a tento čas je zejména využit k **rehabilitaci, kompenzaci a relaxaci**. Těžší situace nastává pro jedince, kteří se vzdělávají doma, neboť byli osvobozeni od povinné školní docházky (KVAPILÍK, ČERNÁ, 1990, s. 85).

Důležité je **vytvořit prostředí**, ve kterém bude **jedinec s postižením vnímán stejně jako jedinec intaktní**. Tedy jako jedinec, který má stejné postavení a příležitosti jako intaktní společnost. Vytvoření společnosti, kde nebude jedinec s postižením vnímán pouze jako příjemce příležitostí a služeb, které pro něj intaktní společnost vytvoří, ale jako ten, který se bude na tvorbě sám podílet, případně bude svou tvorbu a činnost dále nabízet. Kde bude moci přijmout model nezávislého způsobu života, rozšíření a posílení jejich pravomocí a rovnoprávnosti (RENOTIÉROVÁ, 2004, s. 111).

Nabídka volnočasových aktivit pro tyto děti a také pro mládež s postižením je **omezená**. Jedinci s postižením tím velmi často ztrácí možnost se o svém čase a zálibách svobodně rozhodnout a musí vybírat pouze z omezené nabídky pro ně určené. Je proto jasné, že dítě nemá tolik šancí spontánně navazovat sociální kontakty, rozvíjet své schopnosti a dovednosti, popřípadě možnost zapojit se do hlavního proudu (VOTAVA A KOLEKTIV, 2005, s. 132).

Pokud ve volném čase dětí a mládeže dojde spontánně k jejich **integraci** do běžné společnosti, což je velmi pozitivní jev, který přinese mnoho kladů pro obě strany, je to vnímáno jako skutečné a neformální zapojení jedinců s postižením mezi intaktní společností (KVAPILÍK, ČERNÁ 1990, s. 90). Volný čas dětí a mládeže s postižením je však zapotřebí vnímat i jako nedílnou součást pedagogických prostředků uceleného systému rehabilitace (JANKOVSKÝ, 2006, s. 124).

2.2 Kde mohou děti a mládež trávit volný čas

V dnešní době se nabízí mnoho možností, jak mohou děti a mládež trávit svůj volný čas. Aktivity a instituce volného času se dnes uplatňují a objevují ve všech prostředích života. V rodině a činnosti školy, ale i mimo vyučování, ve specializovaných institucích a sdruženích, v obcích a médiích. Staly se trvalou součástí politiky společnosti vzhledem k mladé generaci v celostátním i mezinárodním měřítku, jehož význam v poslední době stoupá. Všechny tyto dimenze jsou vzájemně spjaty mnohostrannými, spontánními i záměrnými vazbami (HOFBAUER, 2004, s. 55).

Obecně se tedy dá říci, že způsoby kde trávit volný čas jsou:

- domov
- volnočasová zařízení školy (ŠD, ŠK) a jiná školská zařízení (ZUŠ)
- volnočasová zařízení mimo školu (DDM, NNO)
- jiné možnosti pro trávení volného času

(parky, hřiště, knihovny, nízkoprahová centra, muzea, ZOO)

Zařízení pro volný čas, jsou velmi důležitou součástí výchovy ve volném čase. Nabízí dětem a mládeži spousty **dovedností, zážitků a zkušeností**, které mohou posléze uplatnit v dospělém životě. Získávají si tak nezastupitelnou a výjimečnou pozici (NĚMEC 2002, s. 28).

2.3 Školská zařízení pro zájmové vzdělávání

2.3.1 Školní družina

Školní družina je zřízena vyhláškou č. 74/2005 Sb. ze dne 9. února 2005 o zájmovém vzdělávání a její novelizací, vyhláškou č. 109/ 2011 Sb.

Družina **poskytuje zájmové vzdělávání** pro žáky jedné školy nebo několika škol, nebo i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních (Vyhláška 74/2005 Sb.).

Uskutečňuje se zde pravidelné pedagogické působení ve volném čase, neboť pracovníci ve družinách = **vychovatelé**, jsou s dětmi v téměř každodenním styku. Mohou ji navštěvovat všichni žáci bez ohledu na sociální postavení jejich rodiny (PÁVKOVÁ, 2008, s. 113, 123).

Družiny dříve sloužily jako součást sociálních služeb, k hlídání dětí, děti zde čekaly, až si je vyzvednou rodiče. Dnes je tomu již jinak a **družiny nabízejí pestrý program**. Některé mají dokonce tak propracovaný systém trávení volného času, že slouží jako malá střediska volného času.

Program ve družinách by měl navazovat na školní vzdělávací program, měl by rozvíjet klíčové kompetence u dětí a je zde také spousta prostoru pro nalézání talentů jednotlivých dětí.(DOUBRAVA, 2010)

Je třeba si uvědomit, že děti ve družině stráví poměrně dost času, a proto jim vychovatelé/ vychovatelky vytváří pestrý program, který se zaměřuje na zájmy dětí, sport, kulturu, ale i na základní dovednosti, které jim pomohou se lépe orientovat v běžném životě, za branami školy (KOBLIHOVÁ, 2005).

2.3.2 Školní klub

Školní klub je zřízen vyhláškou č. 74/2005 Sb. ze dne 9. února 2005 o zájmovém vzdělávání, v platném znění nebo ve znění jeho pozdějších předpisů.

Klub **poskytuje zájmové vzdělávání** žákům jedné školy nebo několika škol (Vyhláška č. 74/2005 Sb.).

Na rozdíl od družin jsou kluby určené pro žáky na druhém stupni. Děti jsou zde na základě svého rozhodnutí, účast v klubu tedy na rozdíl od povinné školní docházky není povinná, ale činnost klubu mnohdy na vyučování navazuje (HOFBAUER, 2004, s. 77).

Činnost klubu probíhá většinou ihned po škole a má za úkol vyplnit dětem a mládeži čas před odchodem domů. Na tvorbě programu se často podílí samy děti. Je zde prostor pro relaxaci, pro sebeobslužné činnosti, zájmové činnosti, rekreaci či pro plnění školních povinností. Vychovatel v klubu spíše na činnost dětí dohlíží a neplní zde funkci vzdělávací (PÁVKOVÁ, 2008, s. 113, 123).

Činnost v klubu je buď pravidelná pro stále stejnou skupinu dětí, nebo příležitostná pro ty, kteří nejsou pravidelnými návštěvníky klubu. To, že děti tráví svůj čas ve školním klubu, se může pozitivně odrazit na jejich pozdější profesní orientaci a volbě povolání (KLAPILOVÁ, 1996, s. 46).

2.3.3 Školní kroužky

Kroužky jsou zájmové činnosti, které **probíhají pravidelně v určitých intervalech** během celého školního roku. Odehrávají se na půdě školy. Často jsou vedeny přímo jednotlivými **učiteli**. Mohou podporovat určitý předmět (matematika, fyzika, biologie), ale také se školními předměty nemusí vůbec souviset (BOCAN, 2012, s. 44).

2.3.4 Základní umělecké školy (ZUŠ)

Činnost základních uměleckých škol se řídí zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění nebo ve znění jeho pozdějších předpisů.

Základní umělecké vzdělání poskytuje základy v jednotlivých uměleckých oborech (Zákon č. 561/2004 Sb.).

Existují zde **čtyři obory**, a to hudební, taneční, výtvarný a literárně dramatický (KLAPILOVÁ, 1996, s. 50).

Činnost probíhá pravidelně. Velmi dobrá je průprava žáků ZUŠ ke studiu na konzervatořích (HRADEČNÁ, 1989, s. 71).

2.3.5 Domy dětí a mládeže (DDM)

Domy dětí a mládeže jsou zřizovány dle zákona č. 76/1978 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Zařízení **fungující mimo školu** a nezávisle na ní.

Domy dětí a mládeže zajišťují prostor pro akce, které mají výchovný, vzdělávací, zájmový a rekreační charakter pro všechny děti a mládež, popřípadě pro pedagogické pracovníky. V Domech dětí a mládeže jsou organizovány i příležitostné, jednorázové a spontánní činnosti. Pečují o nadané děti a mládež. Častá je také **spolupráce se školami a jinými institucemi**, se kterými se podílí na přípravě soutěží a přehlídek dětí a mládeže. (<http://www.ddmtabor.cz/>)

2.3.6 Střediska volného času

Činnost středisek volného času se řídí zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), v platném znění nebo ve znění jeho pozdějších předpisů.

Jejich činnost je obdobná nebo totožná jako činnost Domů dětí a mládeže (KLAPILOVÁ, 1996, s. 46).

2.4 Nestátní neziskové organizace (NNO)

Jsou to organizace pracující s dětmi a mládeží, které jsou ve většině případů **rozšířené po celé ČR**, ale mohou to být i organizace **lokální**. Řídí se zákonem č. 83/1990 Sb., O sdružování občanů. Významně rozšiřují nabídku volnočasových aktivit pro děti a mládež (HÁJEK, 2011, s. 151).

Jsou jimi **soukromé organizace** (občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace, nadační fondy, církevní organizace). Zakladateli jsou většinou občané. Důležitým bodem se stává poslání celé organizace, z jakého důvodu byla založena. Finanční zisk zde není prioritou, působí v nejrůznějších oblastech, například v oblasti sociálních služeb, ochraně životního prostředí, **v oblasti práce s dětmi a mládeží** (RISY 2012).

Mezi organizace pracující s dětmi a mládeží ve volném čase řadíme například: **Junák – svaz skautů a skautek ČR, Pionýr, Česká tábornická unie, Asociace TOM, Hnutí Brontosaurus, YMCA, Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR a různé sportovní kluby.**

2.5 Další možnosti pro volný čas dětí a mládeže

Parky a hřiště jsou ideálním prostředím pro vznik spontánních her dětí a mládeže. Stát stále více dbá na to, aby vznikaly další parky a hřiště. Nemalou zásluhu na tom nese Evropská unie. Jedná se o klasická hřiště pro děti, ale i o hřiště sportovní, lezecké stěny, cyklostezky a různé odpočinkové zóny. Vznikají také **naučné stezky** pro děti a mládež.

Děti a mládež mohou také navštěvovat **knihovny**. Zde mohou trávit svůj čas nejen četbou knih, ale i vyhledáváním informací na internetu, či přípravou do školy. Knihovny také pořádají různé čtenářské soutěže, výstavy, ale i zábavná odpoledne pro čtenáře.

Specifickým zařízením jsou **nízkoprahová centra**, která jsou volně přístupná všem dětem a mládeži. Působí zejména jako **prevence před vznikem rizikového a nežádoucího chování** (kriminalita, drogové a jiné závislosti, šikana) dětí a mládeže. V zařízeních probíhá jak pravidelná činnost, tak i jednorázové aktivity, které jsou rozdělené podle věku nebo probíhají pro všechny přítomné děti společně. Nabídka záleží na finančních a prostorových možnostech, mohou zde být různé kroužky, děti a mládež zde najdou kulturní a sportovní vyžití, k dispozici bývá hřiště, různé studovny, klubovny. Zařízení také nabízí pomoc s osobními, ale i studijními problémy. Některá nízkoprahová zařízení nabízejí i víkendové a prázdninové akce (NĚMEC, 2002, s. 43,44).

Muzea nabízí prostor pro sebevzdělání dětí a mládeže ve volném čase. Jsou to místa, která připomínají, vysvětlují a orientují se na spousty věcí. Mohou být například orientována na různé historické události, což dává dětem a mládeži možnost zorientovat se zábavnou formou v historii vlastní země. Dále to mohou být muzea věnovaná místním tradicím, či přírodním dějům a zákonitostem (PÁVKOVÁ, 2008, s. 5).

Funkce dospělého je zde pouze **dohlížecí a bezpečnostní, případně vytváří prostorové a materiální zabezpečení** (HOFBAUER, 2004).

3. PRACOVNÍCI S DĚTMI A MLÁDEŽÍ VE VOLNÉM ČASE

Volný čas nabízí skvělý **prostor pro výchovné působení**. To, jak jedinec odpočívá a baví se ve volném čase, velmi působí na celou osobnost člověka. Formuluje to jeho osobnost a ovlivňuje jeho budoucí život. Jedinec si vytváří hodnotový systém, nalézá trvalé zájmy, což má vliv i na utváření partnerských vztahů a pozdější výchovu potomků (NĚMEC, 2002, s. 21).

Dospělý jedinec, který pracuje s dětmi a mládeží ve volném čase, by si měl uvědomit, kolik má odpovědnosti. Má možnost přímo ovlivnit chování jedince i jeho další vývoj (KLAPILOVÁ, 1996, s. 34). Je tedy důležité, aby ten, kdo pracuje s dětmi a mládeží ve volném čase byl schopen zajistit prostředí, kde se budou jeho svěřenci cítit bezpečně, budou se tam rády vracet a budou zde naplněna jejich základní očekávání. Nejdůležitějším předpokladem práce pracovníka ve volném čase s dětmi a mládeží je zajímat se o své svěřence, umět je pochopit, vhodně motivovat a podporovat zájem o činnost (NĚMEC, 2002, s. 21).

Je tedy jasné, že k práci s dětmi a mládeží ve volném čase je **důležité dosáhnout určitého vzdělání**, které jedince připraví na přímou práci s nimi.

Pracovníky pracující s dětmi a mládeží ve volném čase můžeme členit dle různých hledisek:

Dle finančního ohodnocení:

- externí pracovníci - lektoři
- dobrovolníci.

Dle vzdělání:

- kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci: profesionálové s absolvovaným vysokoškolským nebo středoškolským pedagogickým vzděláním
- dobrovolníci: vykonávající svou činnost na základě absolvování akreditovaného kurzu či základnímu školení.

3.1 Kvalifikovaní pedagogičtí pracovníci

Činnost pedagogických pracovníků je ošetřena zákonem č. 198/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo vykonává **přímou vyučovací, výchovnou nebo pedagogicko - psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného.** Přímou pedagogickou činnost vykonává **učitel, vychovatel, speciální pedagog, psycholog, pedagog volného času, asistent pedagoga, trenér, vedoucí pedagogický pracovník.** (Zákon č 563/2004 Sb.).

Ve volném čase se nejčastěji setkáváme s vychovateli a pedagogy volného času. Tyto profese jsou, co do významu a prestiže, srovnatelné (HÁJEK, 2011, s. 130).

3.1.1 Učitel

Osoba učitele má o problematice, kterou vyučuje daleko větší informace než laická veřejnost. Předává informace žákům a studentům. Také na ně výchovně působí. Důležitá je motivace k celoživotnímu učení (PRŮCHA, 2012). Mohou děti také ovlivňovat, co se týče jejich volného času, proto je jejich důležitost v životě jednotlivých žáků a studentů velká. Učitelé, mimo jiné, velmi často pracují s dětmi a mládeží i ve svém volném čase.

3.1.2 Vychovatel

Vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení nebo v jeho oddělení zřízeném pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy nebo ve školském zařízení pro preventivně výchovnou péči.

Úkolem vychovatele je vychovávat, popřípadě vzdělávat děti a mládež s ohledem na jejich jedinečnou identitu a zájmy a působit tak na jejich správný rozvoj (www.infoabsolvent.cz/).

3.1.3 Pedagog volného času

Organizuje čas dětí a mládeže zejména ve střediscích volného času. (PÁVKOVÁ, 2008) Nabízí konzultační a výchovně vzdělávací činnost z hlediska využití volného času dětí a mládeže. (www.infoabsolvent.cz/)

3.1.4 Speciální pedagog

Specifikum jeho vzdělání spočívá v tom, že by měl být připraven na práci s dětmi a mládeží s postižením, protože ti potřebují zvláštní péči. Speciální pedagog se může velmi dobře uplatnit právě i v oblasti volného času, a to zejména ve volném čase dětí a mládeže s postižením (PIPEKOVÁ 1998, s. 16).

3.1.5 Trenér

Pracuje s dětmi a mládeží ve volném čase v oblasti sportu. Organizuje a vede děti zejména ve vztahu ke správnému vývoji, výživě a péči o své tělo. Přípravuje tréninkové plány a zpracovává různé programy pro růst sportovní výkonnosti (<http://www.infoabsolvent.cz/>).

3.2 Dobrovolníci

Činnost dobrovolníků je různorodá, a ne každý dobrovolník se věnuje práci s dětmi a mládeží ve volném čase, ale orientuje se na jinou oblast (FRIČ A KOL. 2001, s. 105). Přesto se jich ve volném čase s dětmi a mládeží vyskytuje hodně a některé organizace jsou na jejich činnosti přímo závislé, protože jejich organizace se většinou skládá ze samých dobrovolníků (GEISSELOVÁ, 2012).

Jejich činnost je ukotvena v zákoně č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě, v platném znění a změně některých zákonů. Jejich činnost může být též „formalizována“ členstvím.

Obecně lze ale říci, že dobrovolník vykonává potřebnou činnost a činí tak dobrovolně bez nároku na odměnu (zákon č. 198/2002 Sb. o dobrovolnické službě).

Dobrovolníci pracující v NNO pracují bez nároku na odměnu, protože v zákoně č. 83/1990 Sb. se uvádí, že pokud NNO vytváří ve své společnosti zisk, mohou jej použít jen ve prospěch své hlavní činnosti a nerozdělují jej mezi své vlastníky, správce nebo zakladatele. Což znamená, že případný zisk je vždy využit pouze na další činnost zařízení (zákoně č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů).

Jako dobrovolníci často pracují tzv. praktikanti, což jsou mladí lidé od 15 do 18 let (v některých sdruženích jsou nazýváni instruktor, rádce apod.), kteří pomáhají s vedením oddílů. Tito praktikanti však nemají plnou právní odpovědnost (BURDA, ŠLOSAROVÁ, 2008, s. 18).

3.3 Externí pracovníci – lektoři

Jejich činnost je srovnatelná s činností dobrovolníků, ale na rozdíl od nich vykonávají svou činnost pro organizaci či školské zařízení v rámci podnikatelské nebo jiné výdělečné činnosti anebo v pracovněprávním vztahu, služebním poměru nebo členském poměru (Zákon č. 198/2002).

Mají uzavřenou smlouvu se zaměstnavatelem na dobu určitou nebo neurčitou, popřípadě mají dohodu o provedení práce či dohodu o pracovní činnosti.

Je to jedinec, který má velmi dobré praktické zkušenosti v oboru, který prezentuje. Má velmi hluboké teoretické znalosti, které dokáže aplikovat v praxi, což funguje i naopak. Má schopnost efektivně pracovat s informacemi. Všechny své znalosti dokáže podat přiměřeným způsobem cílové skupině, se kterou pracuje (JÍRA, 2004).

4. ODBORNÁ PŘÍPRAVA PRACOVNÍKŮ PRACUJÍCÍCH S DĚTMI A MLÁDEŽÍ VE VOLNÉM ČASE

Pracovníci s dětmi ve volném čase se **musí neustále rozvíjet**, a to nejen proto, že pracují s citlivými jedinci, na které je potřeba správně výchovně působit, ale také proto, že oblast volného času je oblastí, která se neustále vyvíjí a mění. Je tedy nesmírně důležité zachovávat osvědčené metody a postupy, ale také pružně reagovat na měnící se podmínky (VÁŽANSKÝ, 1995, s. 115).

Každému člověku by měla být poskytnuta možnost vzdělávat se ve všech etapách svého života (VETEŠKA, TURECKIOVÁ 2008, s. 20). Je jasné, že během života získává jedinec mnoho „kompetencí“, které nezískává pouze při školním (formálním) vzděláváním, ale děje se tak díky **celoživotnímu učení**.

Celoživotní učení je tak možné rozdělit do tří skupin:

- **učení formální:** základní, střední a terciární vzdělávání
- **učení neformální:** kvalifikační či rekvalifikační vzdělávání
- **učení informální:** učení se z každodenních zkušeností a činností, sebevzdělávání, bez možnosti ověřit si správnost získaných informací (VETEŠKA, TURECKIOVÁ, 2008).

Celoživotní učení se odehrává zejména díky **potřebám jedince**, kdy je nutné uspokojit touhu po něčem co je žádoucí či nezbytné. Celoživotní vzdělání se uskutečňuje také díky **zájmům jedince**, které jej motivují po stránce emoční nebo poznávací (ŠERÁK, 2009, s. 48-49).

Jednou z důležitých součástí vzdělávání pedagogických pracovníků je získání příslušných **kompetencí**, které ho opravňují k výkonu určité činnosti. Pod pojmem **kompetence** si můžeme představit souhrn vědomostí, dovedností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti (TRANTINA, 2012, s. 6). Je to dovednost rozvíjet a dále vzdělávat sám sebe a vzít přitom v potaz své okolí a schopnost jednat tak, abychom byli schopni nést zodpovědnost za svá rozhodnutí i činy (VÁŽANSKÝ, TURECKIOVÁ, 1995, s. 115).

Ve vztahu k práci s dětmi a mládeží lze tedy hovořit o tzv. **odborných kompetencích**, tj. spojení dvou složek: **znalostí a činů**. Znalostní složka se vyznačuje souborem znalostí, která má daný jedinec o vybrané problematice a činnostní složka jsou dovednosti. Každá organizace pracující s dětmi a mládeží ve volném čase má tak možnost vytyčit si vlastní základní soubor odborných kompetencí, které se odvíjejí od zaměření a cílů organizace (HAVLÍČKOVÁ, ŽÁRSKÁ, 2012, s. 12). Případný zájemce o práci s dětmi a mládeží musí tyto odborné kompetence prokázat či získat. **Vzdělávání** výše uvedených pedagogických pracovníků **je realizováno ve dvou úrovních**.

Lidé, kteří se zabývají prací s dětmi a mládeží ve volném čase, při své práci získávají, ale i předávají mnoho kompetencí, schopností a dovedností nejen svým svěřencům, ale také kompetence, schopnosti a dovednosti sami získávají (Sada minimálních kompetenčních profilů pro pozice v nestátních neziskových organizacích v oblasti práce s dětmi a mládeží 2011, s. 6). Ve **školských zařízeních volného času** je legislativně upraveno minimální dosažené vzdělání a kvalifikace pracovníků - tedy **formální vzdělání** (HÁJEK, 2011).

V **neškolských zařízeních pro volný čas** je vzdělání pracovníků zaštiťováno kurzy, které organizují dané organizace, jedná se tedy o **neformální vzdělávání**. Vybrané kurzy musí být akreditovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Tyto kurzy jsou podmínkou pro činnost organizace, a také pro získání dotací pro organizaci. Vedoucí starší 18 let musí mít ukončené středoškolské vzdělání (HÁJEK, 2011). Praktikanti mladší 18 let sice nemohou sami vést samostatně oddíl, chodit s celým oddílem na výlety, koupat se s dětmi nebo vykonávat službu dne na letních táborech, ale i oni mají povinnost absolvovat některé základní kurzy (BURDA, ŠLOSAROVÁ, 2008). Některé organizace poskytují kurzy nejen svým členům, ale také široké veřejnosti. Je však jasné, že každá organizace si program kurzů uzpůsobuje podle svého zaměření, podle svých hodnot a ideálů. Jedná se tedy o kurzy pro specifickou cílovou skupinu. Programy jsou vytvořeny pro získání určitých kompetencí vhodných pro práci v určité organizaci. Je proto důležité si uvědomit, že nabídka vzdělávacích kurzů je pestrá a je tedy třeba pečlivě vybírat z velkého množství kurzů (Sada vzdělávacích programů a příkladů dobré praxe, 2012, s. 6).

4.1 Formální vzdělávání

4.1.1 Učitel

Učitelem se dle zákona č. 563/2004 Sb. a jeho novelizací zákonem č. 198/2012 Sb. rozumí:

Učitel mateřské školy

- Učitel získá odbornou kvalifikaci studiem střední školy s maturitní zkouškou, vyšší odborné školy a vysoké školy v oboru zaměřeném na přípravu učitelů mateřských škol. Je tedy pravidlem, že absolvované studium musí být vždy zaměřeno na učitele mateřských škol,
- existuje zde však jedna podmínka, a to že za plně kvalifikovaného učitele mateřské školy se považuje také absolvent vysokoškolského vzdělávacího programu zaměřeného na speciální pedagogiku. Počítá se i vysokoškolské vzdělání v bakalářském studijním programu. Totéž platí i pro absolvování studijního programu zaměřeného na speciální pedagogiku na VOŠ,
- dále lze získat odbornou kvalifikaci studiem a absolvováním vzdělávacího programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného vysokou školou a zaměřeného na přípravu učitelů mateřské školy,
- je zde také možnost rozhodnutí pro studijní obor vychovatelství na VOŠ, absolvent může získat potřebnou kvalifikaci vykonáním jednotlivé zkoušky, která odpovídá zkoušce profilové části maturitní zkoušky z předmětu zaměřeného na pedagogiku předškolního věku,
- učitel ve třídě nebo ve škole zřízené pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami musí vždy absolvovat studium speciální pedagogiky (VALENTA, 2012).

Učitel prvního stupně základní školy

Učitel na prvním stupni musí vždy pro získání odborné kvalifikace absolvovat vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu zaměřeném na přípravu učitelů 1. stupně základní školy. Je zde i možnost doplnění chybějícího zaměření na 1. stupeň základní školy, a to absolvováním programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného vysokou školou. Je to možné v případě, že jedinec dosáhl:

- magisterského titulu pro učitele 2. stupně základní školy,
- magisterského magisterského titulu zaměřeného na přípravu učitelů všeobecně vzdělávacích předmětů střední školy (VALENTA, 2012).

Učitel druhého stupně základní školy

Učitel na 2. stupni musí vždy pro získání odborné kvalifikace absolvovat vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu zaměřeném na přípravu učitelů 2. stupně základní školy. Je zde i možnost doplnění chybějícího zaměření na 2. stupeň základní školy, a to absolvováním programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného vysokou školou. Je to možné v případě, že jedinec dosáhl:

- magisterského titulu pro učitele 1. stupně základní školy,
- magisterského (neučitelského) titulu pro vzdělání ve studijním oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu (VALENTA, 2012).

Učitel střední školy

Je zde nutnost vysokoškolského vzdělání v magisterském studijním programu, odborná kvalifikace všeobecně vzdělávacích předmětů střední školy. Je zde i možnost doplnění chybějícího zaměření na střední školu, a to absolvováním programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného vysokou školou. Jde o případy, kdy zaměstnanec dosáhl:

- magisterského vysokoškolského titulu pro učitele 2. stupně základní školy,

- magisterského vysokoškolského (neučitelského) titulu ve studijním oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného předmětu (VALENTA, 2012).

Učitel uměleckých odborných předmětů v základní umělecké škole, střední umělecké škole a konzervatoři

Získání způsobilosti pro učitele uměleckých oborů je velmi rozmanité.

- Vysokoškolské vzdělání (tedy i bakalářské), které odpovídá vyučovanému uměleckému předmětu, je zde nutnost doplnit jej studiem pedagogiky,

- pro učitele v základní umělecké škole je nutné vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu zaměřeném na přípravu učitelů základní umělecké školy,

- pro učitele vyučující předměty hra na hudební nástroj, sólový zpěv a výtvarného obor v základní umělecké škole je nutné získat vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu zaměřeném na přípravu učitelů všeobecně-vzdělávacích předmětů studijního oboru zaměřeného právě na hru na hudební nástroj, sólový zpěv a výtvarnou výchovu

- vyšší odborné vzdělání v konzervatoři v oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného uměleckého předmětu, který učitel vyučuje

- vyšší odborné vzdělání mimo konzervatoř v oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného uměleckého předmětu, které si jedinec doplní studiem pedagogiky uskutečňovaným zařízením dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků,

- střední vzdělání s maturitní zkouškou získané v konzervatoři, které si jedinec doplní studiem pedagogiky uskutečňovaným zařízením dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků;

- střední vzdělání s maturitní zkouškou mimo konzervatoř v oboru, který odpovídá charakteru vyučovaného uměleckého předmětu, které si jedinec doplní studiem pedagogiky uskutečňovaným zařízením dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (VALENTA, 2012).

Učitel vyšší odborné školy

Najdeme zde jeden základní rozdíl mezi získáním odborné kvalifikace učitele vyšší odborné školy v porovnání s učitelem střední školy.

- U všech kategorií učitelů vyšší odborné školy (učitel všeobecně vzdělávacích předmětů, odborných předmětů, praktického vyučování a odborné praxe) se získává odborná kvalifikace stejně jako u příslušné kategorie učitele střední školy, ale učitel vyšší odborné školy nemusí mít pedagogickou způsobilost. Plně kvalifikovanými jsou tedy i absolventi neučitelských odborných studijních programů.

- u učitelů uměleckých předmětů vyšších odborných škol je tomu stejně jako u učitelů uměleckých předmětů uměleckých škol (základní umělecká škola, konzervatoř) (VALENTA, 2012).

Učitel jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky

- Pro získání odborné kvalifikace pro učitele jazykové školy je nutné získat vysokoškolské vzdělání v bakalářském stupni, ale je třeba absolvovat vzdělání v příslušném cizím jazyce,

- pokud splní zaměstnanec tuto podmínku v jiném než učitelském studijním programu, je nutné doplnit si alespoň studium pedagogiky v akreditovaném zařízení celoživotního vzdělávání pedagogických pracovníků,

- kvalifikace je také uznána v případě, že učitel cizího jazyka absolvuje vysokoškolské vzdělání v magisterském neučitelském oboru, ale musí si doplnit pedagogickou způsobilost absolvováním programu celoživotního vzdělávání na vysoké škole zaměřeného na přípravu učitelů, a dále vykoná jazykovou zkoušku z příslušného cizího jazyka na úrovni C1 Společného evropského referenčního rámce (VALENTA, 2012).

Učitel v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků

- Odborná kvalifikace je získána absolvováním vysokoškolského vzdělání v magisterském studijním programu studijního oboru, který charakterem odpovídá vyučovanému předmětu,
- dále je požadována nejméně čtyřletá praxe v oboru, který odpovídá charakteru vzdělávacích předmětů (VALENTA, 2012).

Učitel náboženství

Odborná kvalifikace je získána vysokoškolským vzděláním v magisterském studijním programu, nejlépe v oblasti teologických věd. Pokud tomu tak není, je nutné mít alespoň zaměření na pedagogické nebo společenské vědy, doplněné zaměřením na výuku náboženství v rámci programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaného vysokou školou (VALENTA, 2012).

Učitel odborného výcviku v zařízení sociální péče

Vzdělání spadá pod zařízení stojící mimo soustavu škol a školských zařízení, je však nutné doplnit vzdělání studiem speciální pedagogiky v zařízení dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (VALENTA, 2012).

4.1.2 Vychovatel

Vychovatel získá odbornou kvalifikaci k výkonu svého vzdělání jednotně, je tedy vcelku jedno, ve kterém školském zařízení se pak rozhodne působit. Získává tedy kvalifikaci pro výkon činnosti jak ve školní družině, tak i ve školských výchovných a ubytovacích zařízeních. Kvalifikaci je možno získat takto:

- pokud jedinec získá kvalifikaci učitele 1. a 2. stupně základní školy, učitele střední školy, učitele uměleckých předmětů, učitele jazykové školy, pokud toto vzdělání získá vysokoškolským studiem,

- pokud jedinec získá kvalifikaci ve vysokoškolském (neučitelském) vzdělání zaměřeném na jakoukoli pedagogickou odbornost (dostačující je i bakalářský studijní program),
 - získáním kvalifikace studiem na neučitelských vysokoškolských oborech (i bakalářských), zde je nutnost doplnit si studium pedagogiky,
 - získáním kvalifikace na vyšší odborné škole zaměřené na vychovatelství nebo další vyjmenované pedagogické odbornosti (vychovatelství, sociální pedagogika, pedagogika volného času, speciální pedagogika),
 - získáním kvalifikace na vyšší odborné škole jakéhokoliv zaměření, zde je nutnost doplnit studium alespoň o studium pedagogiky v akreditovaném zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
 - získáním kvalifikace studiem na střední škole s maturitní zkouškou v oboru zaměřeném na přípravu vychovatelů a pedagogů volného času, získáním kvalifikace na střední škole s maturitní zkouškou (jakékoliv), zde je nutnost doplnit si vzdělání studiem v programu celoživotního vzdělávání, který však musí být uskutečňovaný vysokou školou (VALENTA, 2012).

4.1.3 Pedagog volného času

Odborné předpoklady pro pedagoga volného času jsou srovnatelné s odbornými předpoklady pro vychovatele. Existují však dvě kategorie pedagogů volného času:

1. Pedagogové volného času, kteří vykonávají komplexní přímou pedagogickou činnost v zájmovém vzdělávání.
2. Pedagogové volného času, kteří vykonávají dílčí přímou pedagogickou činnost v zájmovém vzdělávání.

V zákoně č. 563/2004 Sb. však neexistuje vysvětlení těchto dvou pojmů. Odbornou kvalifikaci pedagoga volného času pro první i druhou skupinu je možné získat takto:

- pokud jedinec získá kvalifikaci učitele 1. a 2. stupně základní školy, učitele střední školy (všechny kategorie), učitele uměleckých předmětů, učitele jazykové školy, vysokoškolským studiem,

- pokud jedinec získá jakékoli vysokoškolské (neučitelské) vzdělání zaměřené na jakoukoli pedagogickou odbornost (dostačující je i bakalářský studijní program),

- získáním kvalifikace studiem na neučitelských vysokoškolských oborech (i bakalářských), zde je nutnost doplnit si studium pedagogiky,

- získáním odborné kvalifikace na vyšší odborné škole, studiem jakéhokoli pedagogického oboru,

- získáním odborné kvalifikace jakýmkoli studiem na vyšší odborné škole, zde je ale nutné doplnit si kvalifikaci alespoň o studium pedagogiky v akreditovaném zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,

- získáním odborné kvalifikace studiem na střední škole s maturitní zkouškou, které je zaměřené na studium jakéhokoli pedagogického oboru,

- získáním odborné kvalifikace studiem na jakékoliv střední škole s maturitní zkouškou, zde je nutné doplnit si získanou kvalifikaci alespoň studiem pedagogiky v akreditovaném zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,

- pro druhou skupinu pedagogů volného času je zde ještě možnost získat odbornou kvalifikaci jen středním vzděláním s výučním listem (ve kterémkoli oboru) s podmínkou doplnění studia pedagogiky (VALENTA, 2012).

4.1.4 Speciální pedagog

Pro získání odborné kvalifikace speciálního pedagoga je nutné bez výjimky vysokoškolské vzdělání v magisterském studijním programu.

Je zde také možnost získat odbornou kvalifikaci speciálního pedagoga také kombinací magisterského učitelského studia nebo studia v oboru pedagogika a doplňujícím studiem k rozšíření odborné 1 kvalifikace (VALENTA, 2012).

4.1.5 Trenér

Jedná se o trenéry zaměstnané ve školách nebo školských zařízeních, kteří vykonávají přímou pedagogickou činnost v rámci plnění vzdělávacích programů. Kvalifikaci trenéra je možné získat takto:

- získáním vysokoškolského vzdělání v akreditovaném magisterském studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřeném na přípravu učitelů tělesné výchovy a získáním osvědčení nejméně II. třídy trenéra příslušné specializace,
- získáním vysokoškolského vzdělání v akreditovaném magisterském studijním programu ve studijním oboru tělesná výchova a sport a získáním osvědčení nejméně II. třídy trenéra příslušné specializace,
- získáním vysokoškolského vzdělání v akreditovaném bakalářském studijním programu zaměřeného na tělesnou výchovu a sport a získáním osvědčení nejméně II. třídy trenéra příslušné specializace,
- získáním odborné kvalifikace studiem na vyšší odborné škole, studiem akreditovaného vzdělávacího programu v oboru vzdělání zaměřeném na sportovní, tělovýchovné a pohybové činnosti a získáním osvědčení nejméně II. třídy trenéra příslušné specializace,
- získáním odborné kvalifikace studiem na střední škole s maturitní zkouškou nebo středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a trenérskou školou tělovýchovných fakult vysokých škol a získáním osvědčení nejméně II. třídy trenéra příslušné specializace (VALENTA, 2012).

4.2 Neformální vzdělávání

4.2.1 Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Neformální vzdělávání pedagogických pracovníků se uskutečňuje na základě **Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků**, kterou přijalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy v roce 2002. Cílem této koncepce je zavést **system do vzdělávání a dalšího vzdělávání** a odbornou přípravu pracovníků a dobrovolných pracovníků, kteří se věnují práci s dětmi a mládeží ve volném čase a jejichž vzdělání je potřeba neustále doplňovat, rozvíjet a inovovat. Konkrétně se tedy jedná o vzdělávání pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve školských zařízeních pro zájmové vzdělání (střediska pro volný čas dětí a mládeže, školní družiny a školní kluby) a pro pracovníky pracující s dětmi a mládeží v oblasti volného času. Tato koncepce v sobě spojuje dvě oblasti, získání kompetencí pro přímou práci s dětmi a mládeží ve volném čase a dále také získání kompetencí právnických či kompetencí pro fyzické osoby k přípravě těchto pracovníků k výkonu jejich funkce. Tato koncepce tak vytváří vzdělávací systém, který je zahájen základním vzděláváním pracovníků, pokračuje průběžným vzděláním a je doplněn funkčním vzděláním u řídicích a vedoucích pracovníků. Do vzdělávání se mohou zapojit i zájemci ze škol a ostatních školských zařízení.

Toto vzdělávání se uskutečňuje v rámci pestré nabídky **dlouhodobých a krátkodobých vzdělávacích programů, kurzů, seminářů, metodických zaměstnání a podobně.**

Je třeba si uvědomit, že žádná organizace by nefungovala bez jisté hierarchie jejích členů. Ne všichni pracují přímo s dětmi. Každá organizace potřebuje zázemí, někoho, kdo ji celou spravuje. Proto jsou v každé organizaci lidé, kteří jí řídí (manažeři), lidé, kteří zastupují odborné pozice (ekonomové, lektoři pro vzdělávání v organizaci, zdravotníci), a pak jsou zde lidé, kteří zastávají přímou práci s dětmi a mládeží. Nezřídka kdy je jedna osoba manažerem, zdravotníkem, ale i vedoucím dětské skupiny.

Každá organizace si tak pro svou činnost vydefinovala **kurzy specifické pro její činnost**, protože ani odborné pedagogické vzdělání nemusí zaručovat dostatečnou kvalifikaci pro výkon činnosti vedoucího, který má roli instruktora, poradce a diagnostika, přičemž tyto role se poněkud liší od role učitele (HÁJEK, 2004, s. 41). Ale existují zde i **kurzy, které jsou akreditovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy**, což jim zaručuje prostupnost a platnost skrze jiné organizace. Obsah a formy vzdělávacích programů jsou podrobně vydefinovány MŠMT (Příloha č. 1).

Akreditaci těmto zařízením uděluje náměstek ministra skupiny mládeže a tělovýchovy na návrh Akreditační komise pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, v rámci níž byla zřízena Sekce složená z devíti členů, která byla zřízena speciálně pro účely dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. Sekce posuzuje žádosti (Příloha č. 2) o udělení akreditace k odborné přípravě pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase. Mít akreditován vzdělávací kurz pro členy jednotlivých NNO je v dnešní době nutností pro činnost zařízení. Podle pravidel pro poskytování dotací v rámci Programů státní podpory práce s dětmi a mládeží je absolvování akreditovaných kurzů povinné (Příloha č. 3).

Zařízení, která získají akreditaci k příslušnému kurzu, jsou tak oprávněna realizovat **odbornou přípravu s celostátní působností** (FRYČ, 2002).

Je tedy patrné, že i neformální vzdělání má **propracovanou strukturu**, která byla vytvořena MŠMT. Tato kontrola je však zdánlivá, získané akreditace nejsou nikým z MŠMT přezkušovány, jednotlivé organizace jsou povinny pouze dokládat počty udělených osvědčení, nedokládají však, že jednotliví účastníci skutečně získaly potřebné informace, vědomosti a schopnosti pro práci s dětmi a mládeží ve volném čase (FRYČ, 2002).

4.2.2 Vybrané NNO, které uskutečňující neformální vzdělávání

Junák – svaz skautů a skautek ČR

Vzdělávání v Junáku má propracovanou strukturu a nabízí svým členům skutečně pestrou nabídku kurzů, školení a seminářů. Existují zde víkendové kurzy, lesní akce, či jednorázové semináře, které se zaměřují na určité téma. Uvádím zde přehled nejdůležitějších kvalifikačních kurzů.

- **Čekatelská zkouška (ČZ)**

Čekatelská zkouška je základním kamenem činovníckého vzdělávání, její složení je podmínkou pro další kvalifikační kurzy. Podmínkou pro složení je minimální věk 15 let, proto Čekatelská zkouška jako taková poskytuje kvalifikaci ke spoluúčasti na vedení oddílu nebo k vedení krátkodobé akce (podle pokynů vůdce oddílu). Jejím cílem je prověřit zralost uchazeče a zjistit, zda je schopen svojí činností přispět ke zdárnému rozvoji dětí a v maximální míře zajistit jejich bezpečnost. Součástí zkoušky jsou základy skautské výchovné metody a metodika běžných činností družiny a oddílu, základy psychologie a pedagogiky a právní minimum (<http://krizovatka.skaut.cz>).

- **Nová Čekatelská zkouška (NČZ)**

V současné době probíhá přechodné období, které bude trvat až do 31. 12. 2014, kdy se přechází k Nové Čekatelské zkoušce, která je postavená na souboru kompetencí které by měl uchazeč ovládat. Důvodů k vytvoření Nové Čekatelské zkoušky bylo hned několik, projevila se zde snaha o zvýšení efektivity vzdělávání vůdců, aby byla zajištěna návaznost na nový výchovný program a v neposlední řadě také zaměření se na pomoc s řešením problémů v oddílech. V současné době je tedy možné skládat jak Čekatelskou zkoušku, tak i Novou Čekatelskou zkoušku (<http://krizovatka.skaut.cz>).

- **Vůdcovská zkouška (VZ)**

Na Čekatelskou zkoušku a navazuje Vůdcovská zkouška, která si klade za cíl ověřit kandidátovi schopnosti vést a vychovávat děti a mládež podle skautských ideí, metod a zásad. Prověřuje také osobnostní předpoklady dovednosti pedagogické a psychologické, organizační a právní. Zda je schopen reprezentovat skautské hnutí na veřejnosti a zda si je vědom odpovědnosti při výchově svěřené mládeže. Po úspěšném složení Vůdcovské zkoušky je jedinec oprávněn vést samostatně oddíl nebo tábor. Vůdcovská zkouška je podmínkou a kvalifikačním předpokladem pro výkon některých dalších funkcí v Junáku. Tato zkouška je postačující kvalifikací pro vedení klubu dospělých.

Aby mohl jedinec absolvovat Vůdcovskou zkoušku, musí splňovat několik kritérií: věk minimálně 18 let (před dnem zakončení zkoušky), splnění čekatelské zkoušky, praxe 1 rok ve vedení oddílu nebo střediska po složení čekatelské zkoušky, nutnost dosažení kvalifikace zdravotníka zotavovacích akcí Junáka, účast na odpovídající akci přípravy vůdců, příprava v oddíle, kmeni, středisku pod vedením zkušeného vůdce (<http://krizovatka.skaut.cz>).

- **Instruktorská kvalifikace (IK)**

Instruktorská kvalifikace si klade za cíl prověřit schopnost uchazeče vzdělávat a vychovávat činovníky. Tedy vést lesní školy a kurzy, další akce výchovy činovníků, předsedat zkušebním komisím, kde vzdělávání a jednotlivé kurzy probíhají. Testuje, zda je uchazeč na tyto role připraven jak po stránce pedagogické, tak i po stránce osobnostní.

Podmínkami pro plnění IK je:

- mít složenou vůdcovskou zkoušku,
- splnění alespoň jedné ze tří podmínek: účast na Instruktorské Lesní škole, podíl na přípravě a vedení nebo zabezpečení akcí vzdělávání činovníků v rozsahu alespoň 18 dnů nebo vedení akce nebo akcí vzdělávání činovníků v celkové délce alespoň 9 dnů. Přičemž poslední dvě podmínky je možné kombinovat,

- splnění alespoň jedné z těchto možností: přednáška či písemné zpracování odborného tématu, získání jakékoli Odborné činovnické kvalifikace, nejméně dvakrát účast v komisi při Vůdcovských zkouškách.

Po splnění IK, by měl činovník získat takové schopnosti a dovednosti, aby byl schopen: vzdělávat další činovníky, být vůdcem na akci vzdělávající další činovníky, zkoušet činovníky u ČZ, VZ a dalších zkoušek a kurzů, psát do regionálních či celostátních periodik nebo se podílet na tvorbě metodické literatury (<http://krizovatka.skaut.cz>).

- **Zdravotník zotavovacích akcí**

V Junáku existují dva druhy zdravotnických kurzů. Přičemž každý kurz musí být pod záštitou odborného garanta.

- a) **Zdravotnický kurz:**

Podle vyhlášky je stanovena jeho délka na 39 hodin, po jeho absolvování činovník získá skautskou kvalifikaci „Zdravotník zotavovacích akcí“. Platnost skautské kvalifikace „Zdravotník zotavovacích kurzů“ je časově omezena, a to na 4 roky. Platnost kvalifikace se doplňuje absolvováním osmihodinového „Doškolovacího zdravotnického kurzu“ (<http://krizovatka.skaut.cz>).

- b) **Doškolovací zdravotnický kurz:**

Trvá 8 hodin, slouží k prodloužení skautské kvalifikace „Zdravotník zotavovacích akcí“ o další 4 roky. Je také otevřen pro ty, kteří si chtějí aktualizovat své dosavadní vědomosti (<http://krizovatka.skaut.cz>).

- **Odborné činovnické kvalifikace (OČK)**

Jsou to různé, avšak sobě rovné kvalifikační stupně. Týkají se celé řady skautských oborů (vše, čím se skauting pravidelně a soustavně zabývá, jak při práci oddílů, tak při výchově činovníků, správě a řízení organizace či jinde), což v praxi znamená, že se nejedná pouze o tradiční skautské disciplíny, jako je táboření a tělesná výchova, ale že odborné činovnické kvalifikace zahrnují také psychologii, organizaci a právo.

Kvalifikace usiluje o to, aby činovníci, kteří OČK získají, prokázali široké odborné a metodické schopnosti a způsobilosti uchazeče v nějakém oboru skautské teorie a praxe. Uchazeč má nejen hluboké praktické znalosti a dovednosti, ale má i schopnost metodickou, tedy tu, že dokáže předávat své vědomosti dětem, mládeži, ale i dospělým. OČK tedy slouží pro zkvalitnění vzdělávání činovníků. Držitelé OČK jsou tedy odborníky na dané oblasti a jako takoví se o svou disciplínu starají, rozvíjejí ji, publikují ji, vytvářejí pro ni odborné zázemí a prezentují ji ostatním činovníkům.

Existuje například OČK Zdravověda, Kapitánská zkouška, OČK Příroda a ekologie, OČK Myšlenkové základy skautingu, historie, OČK Psychologie a mnohé další (<http://krizovatka.skaut.cz>).

- **Lesní akce**

Lesní akce jsou souhrnným termínem pro: lesní kurzy, čekatelské lesní kurzy, vůdcovské lesní kurzy, manažerské lesní kurzy, lesní školy s různým zaměřením, instruktorské lesní školy.

Jsou to akce, které jsou v souladu s Řádem pro vzdělávání činovnic a činovníků Junáka a splňují jeho opatření, z čehož vyplývá, že Lesní školy a kurzy jsou doporučenou formou výchovy a vzdělávání činovníků. Na tyto kurzy a školy jsou kladeny velmi přísné nároky, je přesně dáno složení instruktorského sboru, délky jednotlivých pobytů, forem a obsahu. Cílem Lesních škol a kurzů je především příprava skautských činovníků hlavně v oblasti znalostí, vědomostí, dovedností, postojů a návyků, a to podle dlouholetých skautských tradic a bohatých zkušeností instruktorů. Uplatňují se zde také nejnovější poznatky v oblasti pedagogiky, andragogiky, ale i informace ze zahraničních skautských organizací.

Lesní školy a kurzy nabízejí také přípravu na ČZ a VZ, které se zde mohou i konat (<http://krizovatka.skaut.cz>).

Pionýr

Pionýr nabízí **dva typy kurzů**, za prvé jsou to kurzy platné pouze na poli působnosti pionýra, a za druhé jsou to kurzy akreditované ministerstvem školství (akreditované do roku 2014), mládeže a tělovýchovy, ty jsou tedy platné jak pro členy pionýra, tak i pro širokou veřejnost. Vzdělávání zpravidla probíhá v krajských Pionýrských vzdělávacích centrech (PVC) (<http://praha.pionyr.cz/>).

- **Minimum pionýra**

Jedná se o kvalifikaci platnou pouze ve sdružení Pionýr. Je podmínkou pro výkon činnosti všech jedinců, kteří dosáhli 15 let, musí jej tedy získat všichni dospívající a dospělí členové Pionýra pracující na pionýrské skupině či letním táboře. Je to vstupní kvalifikace, která si klade za cíl proškolit pracovníka s dětmi a mládeží před započtím jeho činnosti. Zvláštností tohoto kurzu je to, že jej neorganizuje PVC, ale kurz se zpravidla odehrává v pionýrské skupině, PVC zde slouží jako dodavatel vzdělávacích materiálů, ověřovacích testů a kvalifikačních průkazů (<http://praha.pionyr.cz/>).

- **Instruktor pionýra (15- 18 let)**

Jedinci, kteří pracují s dětmi, ať již pravidelně nebo jednorázově na letním táboře musí absolvovat kurz Instruktor pionýra. Jsou dvě možnosti, jak potřebnou kvalifikaci získat:

- a) **Kvalifikace instruktora (KI)**

Jedná se o kvalifikaci platnou pouze ve sdružení pionýr. Je určena především jedincům od 15 do 18 let, proto je nutná rekvalifikace, která se uskuteční po uplynutí tří let od absolvování kvalifikace. Organizuje se buď v pionýrské skupině, nebo společně s dalšími pionýrskými skupinami, vždy však ve spolupráci s Pionýrským vzdělávacím centrem. PVC dodá vzdělávací materiály, ověřovacích testy, kvalifikačních průkazů a zajistí účast zástupce při ověřování kvalifikace.

b) Vedoucí dětského kolektivu I. stupeň (VDK-IN)

Tento kurz je akreditován MŠMT a pořádají jej PVC jako několik víkendových kurzů za sebou. Tyto kurzy probíhají jedenkrát ročně (<http://praha.pionyr.cz/>).

- **Oddílový vedoucí kolektivu**

Je to kurz akreditovaný MŠMT a je pro všechny jedince starší 18 let, kteří přímo pracují s dětmi a mládeží nebo tuto činnost spoluzajišťují nebo se podílejí na řízení a rozhodování o této činnosti. Jsou dvě možnosti, jak tuto kvalifikaci získat:

- a) Kvalifikace vedoucího oddílu (KOV)**

Tato kvalifikace je platná pouze ve sdružení Pionýr. Je možné kurz absolvovat v pionýrské skupině nebo v součinnosti několika pionýrských skupin, ale opět ve spolupráci s PVC. PVC však několikrát ročně pořádají kurz KOV. Kurz probíhá formou večerních seminářů a závěrečných zkoušek.

- b) Vedoucí dětského kolektivu II. stupeň (VDK)**

Je to kurz akreditovaný MŠMT, a jelikož se jedná o druhý stupeň VDK, je nutné nejdříve absolvovat VDK prvního stupně. Další podmínkou je minimálně tříletá praxe na pionýrské skupině. Tento kurz pořádá PVC a probíhá jako několik víkendových kurzů za sebou jedenkrát ročně (<http://praha.pionyr.cz/>).

- **Vedoucí pionýrské skupiny**

Tento kurz má platnost pouze ve sdružení Pionýr a je zaměřen na řízení a přímou práci v pionýrské skupině. Je založen na předpokladu, že vedoucí, ale i členové vedení jednotlivých pionýrských skupin mají několikaletou praxi a tudíž znají specifika místní pionýrské skupiny (<http://praha.pionyr.cz/>).

- **Zdravotník zotavovacích akcí**

Kurz akreditovaný MŠMT, po jehož splnění je jedinec plně kvalifikován pro výkon zdravotníka na zotavovacích akcích (<http://praha.pionyr.cz/>).

- **Hlavní vedoucí tábora**

Pro získání tohoto kurzu je nutné nejprve získat kvalifikaci VDK či KOV. Tato kvalifikace vychází z požadavků a obsahu MŠMT. Probíhá jako víkendový kurz, pořádaný PVC jedenkrát ročně (<http://praha.pionyr.cz/>).

- **Hospodář**

Je zde možnost vybrat ze dvou kurzů:

- a) **Hospodář – ekonom, revizor**

Kurz platný pouze ve sdružení Pionýr. Pořádá jej PVC Praha pouze v případě zájmu.

- b) **Hospodář – účetní v občanském sdružení**

Je to kurz s všeobecnou platností, je v něm zabudován i kurz „podvojného účetnictví“.

Najdeme zde i specifickou funkci, kterou je **Hospodář letního tábora**, která nevyžaduje specifickou kvalifikaci. Přesto Pionýr požaduje, aby jedinec, který chce vykonávat funkci hospodáře na letním táboře, navštívil seminář, který pořádá PVC právě na toto téma (www.praha.pionyr.cz/).

Doplňkové kurzy:

- **Kurz člena rady**

Je to jedinec, který zastupuje svou pionýrskou skupinu na jednání Krajské rady Pionýra (KRP), čímž se stává členem rady. Měl by získat kvalifikaci, která se týká základů problematiky práce rad Pionýra. Musí být členem sdružení a musí být podrobně seznámen s problematikou dané skupiny. Kurz organizuje PVC jako odpolední seminář (www.praha.pionyr.cz/).

Česká tábornická unie

Česká tábornická unie se specializuje na kurzy pro vzdělávání pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase již mnoho let. Tyto kurzy slouží, jak členům ČTU, tak i nečlenské veřejnosti. Kurzy jsou organizovány jednotlivými oblastmi, kde Česká tábornická unie působí (www.tabornici.cz).

- **Kurz pro pracovníky s dětmi a mládeží ve volném čase**

Je to kurz akreditovaný MŠMT. Tento kurz slouží k přípravě vedoucích dětských kolektivů. Pomocí pedagogických prostředků předává zájemcům základní znalosti potřebné pro práci s dětmi a mládeží. Vedoucí jsou v průběhu kurzu proškoleni v oblastech: základy pedagogiky, základy psychologie, metodika, základy právního vědomí, bezpečnost práce s dětskými kolektivy, zdravotně a první pomoc, prevence negativních jevů, ekonomika. Probíhá jako dvou víkendový kurz (www.tabornici.cz).

- **Hlavní vedoucí dětských táborů**

Je to kurz akreditovaný MŠMT. Je organizován pro vedoucí oddílů dětí a mládeže nebo jiné pracovníky s dětmi a mládeží. Zájemce o kurz musí mít zkušenosti a praxi v oboru minimálně jako zástupce vedoucího. Je zde také nutnost minimálně jednou absolvovat tábor buď jako účastník nebo jako organizátor tábora. Osnovy jsou přibližně stejné jako u kurzu pro pracovníky s dětmi a mládeží ve volném čase, přibývá zde však ještě ekonomika. Minimální hodinový rozsah je dle MŠMT 18 hodin (www.kurzy.vaveha.cz/cs/, www.tabornici.cz).

- **Rekvalifikační kurz Člen první pomoci**

Je to kurz akreditovaný MŠMT. Připravuje jedince na zdravotnickou činnost při činnosti s dětským kolektivem, a to včetně sledování správného stravování a čistoty pitné vody a dohlížení na hygienu při ozdravných akcích (www.tabornici.cz).

- **Tábornické školy**

Jsou to 14 denní pobytové kurzy, které účastníky připravují k zvládnutí základů trampingu a tábornictví pomocí zážitkové pedagogiky. Organizují je odborníci na probírané problematiku - astronomie, meteorologie, psychologie, turistika a mnoho dalších témat týkajících se přírody a táboření (www.tabornici.cz).

- **Nástavbové kurzy**

Jsou to kurzy, které navazují na získané vědomosti z TŠ. Jsou to tedy kurzy jak odborné, tak i vzdělávací. Tyto kurzy organizuje (ale nevede) Pedagogicko metodický tým ČTU.

Asociace TOM

Asociace TOM pořádá kurzy jak pro vlastní členy, tak i pro širokou veřejnost. Kromě kurzů akreditovaných MŠMT pořádá mnoho kurzů pro své členy, které se vždy zaměřují na určitou oblast. Jsou to například: Víkend plný her; Kurz Vedoucí a lana, expediční turistika. Kurz věnovaný osobnostnímu rozvoji. Nejsou to tedy, jako v předchozích organizacích, kurzy stále se opakující, ale spíše kurzy s měnící se tematikou. Přesto zde existuje několik základních a povinných kurzů pro vedoucí děti a mládeže ve volném čase. Většinu z těchto kurzů pořádá rada pro vzdělání A- TOM.

- **Školení hlavních vedoucích**

Kurz akreditovaný MŠMT. Tento kurz slouží k přípravě vedoucích dětských kolektivů. Pomocí pedagogických prostředků předává zájemcům základní znalosti potřebné pro práci s dětmi a mládeží. Vedoucí jsou v průběhu kurzu proškoleni v oblastech základy pedagogiky, základy psychologie, metodika, základy právního vědomí, bezpečnost práce s dětskými kolektivy, zdravotní péče a první pomoc, prevence negativních jevů a ekonomika. Probíhá jako dvouvíkendový kurz.

- **Instruktorský kurz (INKU)**

Kurz je určen pro jedince od 15 do 18 let. Je to kurz, který se orientuje na přípravu instruktorů v oblasti vedení družiny, či oddílu. Kurz je veden zkušenými činovníky asociace.

- **Školení hlavních vedoucích táborů**

Je to kurz akreditovaný MŠMT. Je organizován pro vedoucí oddílů dětí a mládeže nebo pro jiné pracovníky s dětmi a mládeží. Zájemce o kurz musí mít zkušenosti a praxi v oboru minimálně jako zástupce vedoucího. Je zde také nutnost minimálně jednou absolvovat tábor buď jako účastník nebo jako organizátor tábora. Osnovy jsou přibližně stejné jako u kurzu pro pracovníky s dětmi a mládeží ve volném čase, přibývá zde však ještě ekonomika. Minimální hodinový rozsah je dle MŠMT 18 hodin.

- **Zdravokurzy**

Je to kurz akreditovaný MŠMT, po jehož absolvování získá jedinec osvědčení Zdravotník na zotavovacích akcích. Akce je dvouvíkendová a probíhá dvakrát ročně, vždy na jaře a na podzim (www.chameleonbrno.org).

Hnutí Brontosaurus

Hnutí Brontosaurus (HB) má velmi dobře propracovanou strukturu vzdělávání. Nabízí kurzy celoroční, víkendové, ale i letní. Organizuje kurzy jak pro začínající, tak i pro pokročilé organizátory. Své vzdělání má rozdělené na práci s dětmi a práci s mládeží. Všechny kurzy jsou pro členy, ale i pro nečleny (www.vzdelavani.brontosaurus.cz).

- **Organizátor Hnutí Brontosaurus (OHB)**

Je to nejzákladnější kurz pro činnost s dětmi a mládeží v Hnutí Brontosaurus. Je to kurz pro ty, kteří chtějí pracovat s dětmi a mládeží ve volném čase s ohledem na specifika organizace.

Kromě základních oborů jako je: pedagogika, příprava programu, dramaturgie akcí, tvorba týmu, sociologie, psychologie, je vzdělání zaměřeno také na pomoc přírodě či památkám, programovou, sportovní, expediční i další činnost. Tento kurz je zakončen ústní a písemnou zkouškou, podmínkou však je i splnění praxe. Účastníci mohou také získat osvědčení o odborné přípravě pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase. V rámci tohoto kurzu je možné získat i osvědčení Hlavní vedoucí dětských táborů, a to úspěšným splněním předepsaného testu (www.vzdelavani.brontosaurus.cz).

Jsou čtyři možnosti, jak získat kvalifikaci OHB:

a) Půlroční vzdělávací kurzy, které se uskutečňují v Praze a v Brně a probíhají od jara do podzimu. Školení probíhá formou večerních přednášek a tematických dílen a klubů. Účastníci kurzu jezdí také na společné víkendové akce. Součástí je také organizace a realizace akcí, které vznikají pod záštitou zkušených organizátorů. Do kurzu patří také zdravovíkend, kde jsou účastníkům předány základy zdravovědy.

b) Druhou možností, jak získat kvalifikaci jsou **víkendové kurzy**. Kurz je rozdělen do čtyř víkendů,

c) které jsou založeny na modulovém systému. Účastníci musí během těchto čtyř kurzů absolvovat všechny moduly, aby získali kvalifikaci. Na tyto kurzy navazují rozšiřující víkendové kurzy, které se orientují například na lanové aktivity a zdravovědu.

d) Letní prožitkový táborový kurz je vhodný spíše pro začátečníky, protože kromě odborného vzdělávání zahrnuje také program směřující k sebepoznání, učí práci v týmu a nechybí zde ani tvůrčí dílny (www.vzdelavani.brontosaurus.cz).

- **Organizátorský Kurz Akce Příroda (OKAP)**

Kurz zaměřený především na ochranu životního prostředí, organizátoři zde získají dostatečné znalosti pro pořádání víkendových akcí Akce Příroda i jiných. Hnutí Brontosaurus pořádá pro své členy a pro veřejnost různé semináře, které se orientují na určité oblasti, jako jsou: Školení hospodářů, Ekopsychologie, Zdravověda a další. Tyto kurzy jsou zpravidla jednodenní (www.vzdelavani.brontosaurus.cz).

4.2.3 Klíče pro život

V rámci neformálního a zájmového vzdělávání proběhl národní projekt Klíče pro život. Byl realizován Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy ve spolupráci s Národním institutem dětí a mládeže. Projekt probíhal od 1. dubna 2009 do roku 2013.

Projekt byl určen všem pedagogům volného času, vychovatelům a dobrovolníkům, kteří ve svém volném čase pracují s dětmi, mládeží a mladými lidmi do 30 let. Projekt si kladl za cíl vytvořit systém podporující trvale udržitelný rozvoj zájmového a neformálního vzdělávání, zvýšit jeho kvalitu a nabídku v ČR. Důležitým krokem bylo spojení formálního a neformálního vzdělávání prostřednictvím kompetencí a snahou vytvořit úzkou spolupráci mezi zaměstnavateli, vzdělavateli, NNO, SVC, ŠD, ŠK, ale také zástupce státní správy a samosprávy. Tyto kroky směřovaly k dosažení systémových změn v prostupnosti počátečního, dalšího a celoživotního vzdělávání. V rámci projektu vyšlo 27 zajímavých publikací, které slouží ke snadnější orientaci v práci a organizaci volného času dětí a mládeže. Klíče pro život se také zaměřily na inkluzi dětí se speciálními vzdělávacími potřebami. V rámci projektu se uskutečnily kurzy, které se zabývaly tematikou dětí a mládeže s postižením a prací s nimi.

Klíče pro život, tak vytvořily:

- OLINU, což je online nástroj pro řízení kvality organizací, kterou mohou využít všechny organizace pracující s dětmi a mládeží ve volném čase, pokud si chtějí ověřit, jak dobře řídí svou organizaci, pokud se chtějí vzdělávat, pracovat na sobě a poskytovat kvalitnější služby.

- Studium pedagogiky volného času, které je akreditováno MŠMT. Vznikly tak dva kvalifikační vzdělávací programy: 96 hodinový kurz a tříleté prezenční studium. Po úspěšném absolvování jednoho z programů je jedinec kvalifikován pro práci pedagogického pracovníka ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání.

- Průběžné vzdělávání, které probíhalo formou jedno i vícedenních vzdělávacích akcí. Vzniklo tak 40 vzdělávacích programů akreditovaných MŠMT, které jsou určeny pro všechny zájemce o další vzdělávání v oblasti práce s dětmi a mládeží ve volném čase.

- Funkční vzdělávání, které je určeno pro jedince, kteří mají zájem o funkci ředitele školy či školského zařízení nebo vedoucího pracovníka v NNO. Jedná se o tříletý vzdělávací program.

- Uznávání neformálního vzdělávání. V rámci projektu byly vyznačeny nejdůležitější požadavky pro budoucí úspěšné uznávání v oblasti práce s dětmi a mládeží ve volném čase.

- Podpora informačního systému pro mládež se zaměřila na sběr, třídění a distribuci kvalitních, ověřených a bezpečných informací. Dalším cílem této aktivity bylo podpořit síť informačních center pro mládež. Tyto informace se dostávaly k dětem a mládeží díky spotům, časopisům, hrám či prezentačním stánkům. (<http://www.nidm.cz/projekty/realizace-projektu/klice-pro-zivot/>)

Projekt Klíče pro život přišel s dobrou myšlenkou, kterou je však potřeba dále rozvíjet a propracovávat. Na tento projekt navazuje projekt K2, který se zaměřuje na kvalitu a konkurenceschopnost v neformálním vzdělávání. Nejdůležitějším přínosem projektu K2 by mělo být započetí kvalitativních změn v NNO a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání jako zásadního trendu pro trvale udržitelný rozvoj neformálního vzdělávání (<http://www.nidm.cz/k2/pr>).

4.3 Informální vzdělávání

Je to učení se z každodenních zkušeností a činností, sebevzdělávání, bez možnosti ověřit si správnost získaných informací. Závisí na každém jedinci a jeho ochotě dále se sebevzdělávat, protože toto učení je nekoordinované a neinstitucionalizované. (VETEŠKA, TURECKIOVÁ, 2008).

5. PRAKTICKÁ ČÁST

Tato část bakalářské práce je zaměřena na výsledky šetření ohledně vzdělávání pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase.

5.1 Cíl práce, výzkumné otázky

Cíl práce

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jakým způsobem probíhá odborná příprava pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase.

Výzkumné otázky

Výzkumná otázka č. 1: Jak se pracovníci pracující s dětmi a mládeží ve volném čase v jednotlivých typech organizací vzdělávají?

Výzkumná otázka č. 2: Jaké existují obory a kvalifikační kurzy, kterými mohou pracovníci pracující s dětmi a mládeží ve volném čase rozšiřovat své vzdělání?

5.2 Metodika

Pro svou práci jsem využila **kvalitativního výzkumu, metodu explorační, techniku dotazování**, konkrétně jsem využila strukturovaný rozhovor.

Kvalitativní výzkum byl vybrán, protože vytváří podmínky pro hloubkový popis případů. Poskytuje podrobnou komparaci případů, sleduje jejich vývoj a zkoumá příslušné procesy. Ve výzkumu lze zachytit kontext, lokální situaci a podmínky, kvalitativní výzkum poskytuje podrobné informace o problematice. Kvalitativní výzkum využívá celou škálu postupů (HENDL, 2005, s. 53). Kvalitativní výzkum je pro účely této bakalářské práce neadekvátnějším a nejefektivnějším způsobem, jak se dostat k požadovaným informacím (HENDL, 2005, s. 56).

Strukturovaný rozhovor je technikou, kdy se vede rozhovor, sestavený z pečlivě formulovaných otázek, s vybranými respondenty. Různým respondentům jsou kladeny stejné otázky (HENDL 2005, s. 173). Tento typ rozhovoru se používá, když je nutné minimalizovat variaci otázek kladených dotazovanému. Minimalizuje se tak pravděpodobnost, že získaná data se nebudou výrazně strukturně lišit (HENDL 2005, s. 173).

Rozhovor obsahoval 18 otázek, které vycházely z cíle bakalářské práce a z výzkumných otázek z toho vyplývajících. Osnova rozhovoru - otázky jsou uvedeny v příloze č. 4.

V první části rozhovoru jsou otázky týkající se konkrétně pracovníků, zaměřují se na jejich počet a jejich pracovní vztah k zařízení a na jejich dosažené vzdělání. Druhá část se zaměřuje na to, jak se mohou pracovníci v jednotlivých zařízeních dále vzdělávat. Zjišťuje, jaké kurzy či doškolování jsou v rámci daných zařízení nabízeny a zda jsou podmínkou pro další činnost pracovníků v zařízení.

5.3 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkumný soubor byl tvořen devíti pracovníky z různých typů zařízení pro práci s dětmi a mládeží ve volném čase. Oslovila jsem pět školských zařízení pro zájmové vzdělání. Rozhovor jsem však uskutečnila pouze se dvěma zařízeními, zbylá tři zařízení buď rozhovor odmítla, nebo je nebylo možné zkontaktovat, a to jak pomocí e- mailu, tak ani telefonicky.

Dále jsem oslovila deset NNO pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase, rozhovor jsem uskutečnila se šesti z nich.

Pro účely mého výzkumu nebylo rozhodující pohlaví ani věk dotazovaných.

Pracovníky jsem dále rozdělila do dvou souborů a to do souboru S1, do kterého jsem zařadila pracovníky ze školských zařízení pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase. Do souboru S2 patří ti pracovníci, kteří pracují v NNO, které pracují s dětmi a mládeží ve volném čase.

Do souboru S1 jsem zařadila vedoucí pracovníky ze školských zařízení, která se věnují volnému času dětí a mládeže, konkrétně se jednalo o ředitelku základní školy a zástupkyni ředitele DDM. Tyto pracovnice jsem nejprve oslovila pomocí e-mailů, na které jsem nedostala odpověď. Proto jsem tyto pracovnice oslovila telefonicky. Po telefonu jsme si také domluvily schůzku, na které se uskutečnil strukturovaný rozhovor. Obě dvě pracovnice odmítly nahrávání rozhovoru. Seznam použitých otázek příkládám v příloze č. 4.

Soubor S2 byl tvořen na pracovníky ve vybraných NNO, které jsem si vybrala, neboť jsou to nejznámější a nejnavštěvovanější organizace v ČR. E-mailem jsem oslovila vedoucí pracovníky těchto organizací, kteří mě většinou odkázali na své zástupce v jihočeském kraji. Z celkového počtu deseti oslovených organizací se mi nakonec podařilo uskutečnit rozhovor se šesti pracovníky. Jednalo se o pracovníky těchto zařízení: Junák- svaz skautů a skautek ČR, Pionýr, Česká táborská unie, Aktivity ČB, Asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí v ČR a Sportovní klub. Stejně jako u předchozího souboru S1 všichni odmítli nahrávání. Rozhovor proběhl podle stejného seznamu otázek jako se souborem S1.

Rozhovory probíhaly vždy v dané organizaci. Setkání probíhalo tak, že jsem vybraným pracovníkům, se kterými jsem měla vést rozhovor, několik dní dopředu poslala na e-mail seznam otázek, aby měl respondent dostatek času si otázky projít a seznámit se s nimi. Při setkání jsme pak společně otázky ještě jednou prošli a vyjasnili si případné nejasnosti ohledně otázek, případně jsme vyloučili otázky, na které respondent odmítl odpovědět nebo na ně neznal odpověď. Poté jsme provedli rozhovor.

První rozhovor proběhl v první polovině ledna a poslední se uskutečnil v první polovině dubna.

Pro větší přehlednost výsledku označuji všechny slovem pracovník nebo pracovníci, ať už se jedná o lidi, kteří jsou s danou organizací v pracovních právním stavu nebo o externí pracovníky – lektory, nebo o osoby pracující pro danou organizaci jako dobrovolníci.

5.4 Výsledky

Tabulka č. 1 Sumarizace odpovědí na otázky č. 1- 4.

Respondent	Počet pracovníků	Z toho dobrovolníků	Z toho externistů	Z toho placených
Respondent č. 1	10	0	3	10
Respondent č. 2	136	110	10	116
Respondent č. 3	24	24	0	2 úvazky
Respondent č. 4	14	14	0	0
Respondent č. 5	25	25	0	1,5 úvazku
Respondent č. 6	8	8	0	8
Respondent č. 7	7	2	2	5
Respondent č. 8	5	3	0	0

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Vysvětlivky:

	Školská zařízení pro zařízení pro zájm. vzdělávání
	NNO

Otázka č. 1: Kolik je ve vaší organizaci pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase?

Otázka byla položena, abych zmapovala, kolik je potřeba pracovníků na jedno zařízení pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase. A mohla jsem tak dále zjistit, kolik z těchto pracovníků pracuje jako zaměstnanec, externista či dobrovolník.

Otázka č. 2: Kolik z nich pracuje jako dobrovolník?

Z odpovědí respondentů vyplývá, že organizace pracující s dětmi a mládeží jsou na činnosti dobrovolníků přímo závislé. Většina jejich pracovníků pracuje v zařízení na základě dobrovolnosti. Nemá tedy se zařízením uzavřen pracovně právní vztah.

Otázka č. 3: Kolik z nich pracuje jako externí pracovník?

Z výsledků je patrné, že externí pracovníky nejvíce využívají školská zařízení pro děti a mládež. V NNO nejsou externí pracovníci využíváni tak často, jako například ve školských zařízeních pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase, z toho důvodu, že NNO nemají finance na jejich platové ohodnocení.

Otázka č 4: Kolik z nich je placených?

Z uvedených výsledků je patrné, že ve školských zařízeních pro volný čas dětí a mládeže je placena většina pracovníků. Jedno školské zařízení platí deset pracovníků z celkového počtu deseti pracovníků, druhé platí stošestnáct z celkového počtu stotřicetišesti pracovníků. V NNO je tomu naopak. Většina pracovníků vykonává svou činnost bez nároku na odměnu. Šest ze sedmi NNO neplatí žádného nebo jen minimální počet svých pracovníků. Jedna organizace jich platí osm z celkového počtu osmi pracovníků.

Tabulka č. 2:

Otázka č. 5: Jaké odborné vzdělání je potřeba k vykonávání činnosti ve vašem zařízení?	
Respondent č. 1	VOŠ s pedagogickým zaměřením, oprávnění/akreditace
Respondent č. 2	Interní pracovníci: podle zákona č. 563/2004; Dobrovolníci: Žádné
Respondent č. 3	0
Respondent č. 4	0
Respondent č. 5	0
Respondent č. 6	VŠ (dávají prostor studentům)
Respondent č. 7	Středoškolské -> vysokoškolské
Respondent č. 8	S pedagogickým zaměřením, se sociálním zaměřením

(Zdroj: vlastní výzkum)

Vysvětlivky:

	Školská zařízení pro zájmové vzdělávání
	NNO

Z otázky č. 5 vyplývá, že školská zařízení mají předepsané vzdělání, které je potřeba absolvovat k výkonu dané práce. V NNO žádné takové vzdělání neexistuje, proto je patrné, že čtyři NNO ze sedmi nepožadují po svých pracovnících žádné odborné vzdělání. Jedna NNO požaduje vysokoškolské vzdělání a připouští, že dávají prostor i zatím nedostudovaným vysokoškolským studentům. Jedno zařízení preferuje vysokoškolské vzdělání. Ale i středoškolské vzdělání je pro danou práci s dětmi a mládeží ve volném čase dostačující. Jedno zařízení udává, že po svých pracovnících požaduje jakékoli vzdělání s pedagogickým či sociálním zaměřením.

Tabulka č. 3 Sumarizace otázek č. 6 - 9

Respondent	Ukončená pouze ZŠ	Ukončená pouze SŠ	Ukončená VOŠ	Ukončená VŠ
Respondent č. 1	0	0	3	7
Respondent č. 2	5	115	0	16
Respondent č. 3	6	9	0	9
Respondent č. 4	0	10	0	4
Respondent č. 5	0	20	0	5
Respondent č. 6	0	5	1, má ale i VŠ	3
Respondent č. 7	0	0	0	7
Respondent č. 8	0	2	0	3

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Vysvětlivky:

	Školská zařízení pro zájmové vzdělávání
	NNO

Otázka č. 6: Kolik z nich má ukončené pouze základní vzdělání?

Z výsledků je patrné, že v organizacích s dětmi a mládeží ve volném čase pouze dvě z nich umožňují činnost pracovníkům, kteří mají ukončené pouze základní vzdělání.

Otázka č. 7: Kolik z nich má ukončenou střední školu?

Respondenti č. 1 a 7 shodně uvedli, že v jejich zařízení nepracuje žádný pracovník, který by měl ukončené pouze středoškolské vzdělání. Respondent č. 2 odpověděl, že u nich v organizaci pracuje sto patnáct pracovníků, kteří mají ukončené pouze středoškolské vzdělání. Respondent č. 3 uvedl, že v jejich organizaci pracuje devět pracovníků, kteří mají ukončené pouze středoškolské vzdělání. Respondent č. 4 uvedl, že v jejich organizaci pracuje deset pracovníků, kteří mají ukončené pouze středoškolské vzdělání. Respondent č. 5 uvedl, že v jejich organizaci pracuje dvacet pracovníků, kteří mají ukončené pouze středoškolské vzdělání. Respondent č. 6 uvedl,

že v jejich organizaci pracuje pět pracovníků, kteří mají ukončené pouze středoškolské vzdělání.

Respondent č. 8 uvedl, že v jejich organizaci pracují dva pracovníci, kteří mají ukončené pouze středoškolské vzdělání.

Otázka č. 8: Kolik z nich má vystudovanou vyšší odbornou školu?

Z výsledků vyplývá, že ani v jednom z druhů zařízení pro volný čas dětí a mládeže není mnoho pracovníků, kteří mají vystudovanou vyšší odbornou školu. Jeden respondent ze školského zařízení pro volný čas dětí a mládeže, konkrétně respondent č. 1 uvedl, že v jejich zařízení jsou tři pracovníci, kteří absolvovali vyšší odbornou školu. Respondent č. 6 odpověděl, že v jejich zařízení pracuje jeden pracovník, který má absolvovanou vyšší odbornou školu, ale zároveň absolvoval i vysokou školu. V dalších zařízeních nepracují žádní pracovníci, kteří by měli absolvovanou vyšší odbornou školu.

Otázka č. 9: Kolik z nich má ukončené vysokoškolské vzdělání?

Otázka je dále rozpracována v Tabulce č. 4.

Tabulka č. 4

Otázka č. 9: Kolik z nich má ukončené vysokoškolské vzdělání?			
	Jakékoli	s pedagogickým zaměřením	PVČ
Respondent č. 1	0	7	0
Respondent č. 2	6	10	0
Respondent č. 3	4	5	0
Respondent č. 4	1	3	0
Respondent č. 5	0	0	0
Respondent č. 6	0	2	1
Respondent č. 7	3	4	0
Respondent č. 8	1	2	0

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Vysvětlivky:

	Školská zařízení pro zájmové vzdělávání
	NNO

Otázka č. 9: Kolik z nich má ukončené vysokoškolské vzdělání?

Respondent č. 1 odpověděl, že sedm z deseti pracovníků v jejich zařízení má absolvovanou vysokou školu s pedagogickým zaměřením. Respondent č. 2 uvedl, že šest z jejich pracovníků má dokončené vysokoškolské vzdělání s jakýmkoli zaměřením a deset jich má absolvovanou vysokou školu s pedagogickým zaměřením. Respondent č. 3 odpověděl, že v jejich organizaci mají čtyři pracovníci vystudovanou vysokou školu bez pedagogického zaměření a pět z nich má vystudovanou vysokou školu s pedagogickým zaměřením. Respondent č. 4 uvedl, že tři pracovníci mají vystudovanou vysokou školu s pedagogickým zaměřením a jeden pracovník vystudoval vysokou školu s jiným zaměřením. Respondent č. 5 uvedl, že pro jejich organizaci není vysokoškolské vzdělání stěžejní, a proto neví, kolik z nich má absolvovanou vysokou školu.

Respondent č. 6 uvedl, že v jejich organizaci pracují dva pracovníci, kteří mají vystudovanou vysokou školu s pedagogickým zaměřením a jeden pracovník má vystudovanou vysokou školu, obor Pedagogika volného času. Respondent č. 7 uvedl, že v jejich zařízení pracují tři pracovníci, kteří mají vystudovanou vysokou školu bez pedagogického zaměření a čtyři, kteří absolvovali vysokou školu s pedagogickým zaměřením. Respondent č. 8 uvedl, že v jejich zařízení pracuje jeden pracovník, který má vystudovanou vysokou školu s jakýmkoli zaměřením a dva, kteří absolvovali vysokou školu s pedagogickým zaměřením.

Tabulka č. 5: Sumarizace otázek č. 10 a 11.

Vyžaduje vaše organizace středoškolské/ vysokoškolské vzdělání vycházející ze zákona č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, paragraf 16. – 17.?		
	SŠ	VŠ
Respondent č. 1	ANO	ANO
Respondent č. 2	NE	NE, ale dává tomu přednost
Respondent č. 3	NE	NE
Respondent č. 4	NE	NE
Respondent č. 5	NE	NE
Respondent č. 6	ANO	NE, ale dává tomu přednost
Respondent č. 7	NE	NE
Respondent č. 8	ANO	NE

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Vysvětlivky:

	Školská zařízení pro zájmové vzdělávání
	NNO

Otázka č. 10: Vyžaduje vaše organizace středoškolské vzdělání vycházející ze zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, paragraf 16. – 17.?

Z odpovědí jednotlivých respondentů vyplývá, že školská zařízení pro zájmové vzdělávání požadují pro práci s dětmi a mládeží u svých pracovníků minimálně středoškolské vzdělání, přičemž jedno z nich požaduje středoškolské zaměření s pedagogickým zaměřením, zatímco druhé zařízení vyžaduje jakékoli středoškolské vzdělání. V NNO 3 zařízení nepožadují po svých pracovnících ukončené středoškolské vzdělání, ani s pedagogickým zaměřením, ani jiné.

Dvě zařízení vyžadují alespoň ukončené středoškolské vzdělání s jakýmkoli zaměřením. Dvě zařízení vyžadují středoškolské vzdělání s pedagogickým zaměřením.

Otázka č. 11: Vyžaduje vaše organizace vysokoškolské vzdělání vycházející ze zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, paragraf 16. – 18.?

Na otázku č. 9 respondent č. 1 uvedl, že všichni interní pracovníci mají vystudovanou vysokou školu. Respondent č. 2 a 6 uvedl, že vysokoškolské vzdělání podle zákona č. 563/2004 Sb. není pro výkon činnosti v jejich zařízení nutné, ale pracovníkům, kteří tuto odbornou kvalifikaci mají, dávají přednost. Zbytek respondentů odpověděl, že pro činnost v jejich zařízení není tato kvalifikace nutná.

Tabulka č. 6

Otázka č. 12: Jaké odborné kurzy je potřeba absolvovat k vykonávání činnosti ve vašem zařízení?	
Respondent č. 1	0
Respondent č. 2	0
Respondent č. 3	Pionýrské minimum
Respondent č. 4	Rádcovská zkouška
Respondent č. 5	Vedoucí dětského kolektivu
Respondent č. 6	Interní školení
Respondent č. 7	Instruktorské kurzy
Respondent č. 8	0

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Vysvětlivky:

	Školská zařízení pro zájmové vzdělávání
	NNO

Z následující otázky vyplývá, že ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání není potřeba absolvovat žádný kurz, který by byl podmínkou pro práci s dětmi a mládeží ve volném čase, neboť jak respondent č. 1, tak i respondent č. 2 uvedli, že nemají žádné takové kurzy.

Zatímco respondenti, kteří pracují v NNO uvedli, že jejich činnost je podmíněna kurzy, respondent č. 3, 4, 5, 6 a 7 uvedli, že je třeba absolvovat konkrétní kurz proto, aby v nich mohl jedinec pracovat s dětmi a mládeží. Respondent č. 8 uvedl, že pro práci v jejich organizaci není podmínkou pro činnost žádný kurz.

Tabulka č. 7: Sumarizace otázek č. 13 - 16

Kurzy Resp.	V	A	Dostupné?	Další	Podmínkou?	Dostupné?
Respondent č. 1	NE	NE	NE	NE	NE	NE
Respondent č. 2	ANO	ANO	ANO	NE	NE	NE
Respondent č. 3	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
Respondent č. 4	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
Respondent č. 5	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	ANO
Respondent č. 6	ANO	ANO	INFAT	NE	NE	NE
Respondent č. 7	ANO	NE	NE	NE	NE	NE
Respondent č. 8	NE	NE	NE	NE	NE	NE

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Vysvětlivky:

	Školská zařízení pro zájmové vzdělávání
	NNO
V	Vlastní kurzy (kurzy vytvořené danou organizací)
A	Kurzy akreditované MŠMT
Dostupné?	Dostupné pro širokou veřejnost
Podmínkou?	Je jejich absolvování podmínkou pro další činnost v zařízení?
INFAT	Instruktor Funkčního Australského Tréninku

Otázka č. 13: Nabízí vaše zařízení nějaké kvalifikační kurzy zaměřené na práci s dětmi a mládeží ve volném čase?

Z odpovědí na tuto otázku vyplynulo:

Respondent č. 1 uvedl, že jejich zařízení nenabízí pro své pracovníky žádné kvalifikační kurzy.

Respondent č. 2 uvedl, že v jejich zařízení existují jak jejich vlastní kurzy- Výtvarný kurz, tak i kurz, který je akreditován MŠMT: Oddílový vedoucí.

Respondent č. 3 uvedl, že v jejich zařízení existují jak jejich vlastní kurzy - **Kvalifikace instruktora, Kvalifikace oddílového vedoucího, Hospodář a revizor pionýrské skupiny, Vedoucí pionýrské skupiny, Člen vedení pionýrské skupiny, Člen krajské rady pionýra**, tak i kurzy akreditované MŠMT: **Vedoucí dětského kolektivu, Vedoucí zotavovací akce pro děti, zdravotník zotavovacích akcí, Hospodář, Účetní v občanských sdruženích.**

Respondent č. 4 uvedl, že v jejich zařízení existují jak jejich vlastní kurzy - **Rádcovská zkouška, čekatelská zkouška, vůdcovská zkouška, Instruktorské kurzy**, tak i kurzy akreditované MŠMT: **Hlavní vedoucí dětského tábora, Pracovník s dětmi a mládeží ve volném čase, Zdravotník zotavovacích akcí, Instruktor vodní turistiky, Člen první pomoci.**

Respondent č. 5 uvedl, že v jejich zařízení existují jak jejich vlastní kurzy - **Plackování**, tak i kurzy akreditované MŠMT: **Hlavní vedoucí dětských táborů, Zdravotník zotavovacích akcí.**

Respondent č. 6 uvedl, že mají vlastní **interní školení**, ale také kurzy akreditované MŠMT: **Fotbalová licence UEFA A, B, C, Instruktor Funkčního Australského Tréninku (INFAT).**

Respondent č. 7 uvedl, že jejich organizace nabízí pouze jeden vlastní kurz: **Instruktorský kurz**, akreditované kurzy nenabízí.

Respondent č. 8 uvedl, že v jejich organizaci neexistují žádné kvalifikační kurzy.

Otázka č. 14: Jsou tyto kurzy dostupné i pro zájemce mimo vaše zařízení?

Na tuto otázku odpověděli respondenti č. 2, 3, 4 a 5 shodně, a to tak, že všechny nabízené kvalifikační kurzy jsou dostupné i pro všechny zájemce mimo jejich organizaci. Respondent č. 6 uvedl, že v jejich zařízení je ze všech kvalifikačních kurzů veřejnosti přístupný pouze jeden kurz - Instruktor funkčního australského tréninku. Respondent č. 7 uvedl, že žádný z jejich kvalifikačních kurzů není přístupný zájemcům mimo jejich organizaci.

Otázka č. 15: Nabízí vaše středisko nějaké kurzy pro další vzdělávání pracovníků/ dobrovolníků?

Na tuto otázku odpověděli respondenti č. 1, 2, 6, 7 a 8 stejně, a to tak, že jejich organizace nenabízí žádné kurzy pro další vzdělávání svých pracovníků. Respondenti č. 3, 4 a 5 uvedli, že v jejich organizaci existují kurzy, které slouží k dalšímu vzdělávání jejich pracovníků.

Otázka č. 16: Jsou tyto doplňující kurzy podmínkou pro činnost ve vašem zařízení?

Všichni respondenti shodně uvedli, že doplňující kurzy nejsou podmínkou pro činnost v jejich organizaci.

Otázka č. 17: Jsou tyto kurzy dostupné i pro zájemce mimo vaše zařízení?

Všichni respondenti shodně uvedli, že doplňující kurzy (pokud nějaké nabízejí), jsou přístupné i jedincům, kteří neparticipují na činnosti organizace.

Tabulka č. 8: Sumarizace otázek č. 18 a 19

	Pracovníci pro práci s dětmi a mládeží s postižením?	Kurzy pro práci s dětmi a mládeží s postižením?
Respondent č. 1	NE	NE
Respondent č. 2	NE	NE
Respondent č. 3	NE	NE
Respondent č. 4	ANO	NE
Respondent č. 5	NE	NE
Respondent č. 6	NE	NE
Respondent č. 7	ANO	NE
Respondent č. 8	ANO	NE

(Zdroj: Vlastní výzkum)

Vysvětlivky:

	Školská zařízení pro zájmové vzdělávání
	NNO

Otázka č. 17: Máte ve své organizaci odborníky vyškolené podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících pro práci s dětmi a mládeží s postižením?

Respondenti 1, 2, 3, 5 a 6 shodně uvedli, že v jejich organizaci nejsou žádní pracovníci vyškolení podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících pro práci s dětmi a mládeží s postižením. Respondenti č. 4, 7 a 8 uvedli, že v jejich organizaci existuje jeden odborník s tímto vzděláním.

Otázka č. 18: Existují ve vaší organizaci odborné kurzy pro práci s postiženými dětmi a mládeží?

Všichni respondenti shodně uvedli, že v jejich organizaci neexistují žádné odborné kurzy pro práci s dětmi a mládeží s postižením.

6. DISKUZE

Výsledky výzkumu ukázaly, že vzdělávání pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase je velice důležitou součástí výchovy dětí a mládeže. Protože právě pracovníci, kteří se vzdělávají pro volný čas, mohou děti a mládež velmi ovlivnit pro jejich budoucí život. Jak uvádí Němec (2002): Volný čas nabízí skvělý prostor pro výchovné působení. To, jak jedinec odpočívá a baví se ve volném čase, velmi působí na celou osobnost člověka. Formuluje to jeho osobnost a ovlivňuje jeho budoucí život. Jedinec si vytváří hodnotový systém, nalézá trvalé zájmy, což má vliv i na utváření partnerských vztahů a pozdější výchovu potomků. Což potvrzuje Klapilová (1996) tvrzením, že dospělý jedinec, který pracuje s dětmi a mládeží ve volném čase, by si měl uvědomit, kolik má odpovědnosti, neboť má možnost přímo ovlivnit chování jedince i jeho další vývoj.

Významným poznatkem, jak uvádí Němec (2002) je, že zařízení pro volný čas, jsou velmi důležitou součástí výchovy ve volném čase. Nabízí dětem a mládeži spousty dovedností, zážitků a zkušeností. Zařízení pro volný čas si tak získávají nezastupitelnou a výjimečnou pozici. Výsledky výzkumu ukázaly, že existuje velmi široká nabídka organizovaných volnočasových aktivit, což uvádí i Bocan ve své publikaci (2012). Souhlasím také s Hofbauerem (2004), že aktivity a instituce volného času se dnes uplatňují a objevují ve všech prostředích života. A i přesto, že Hofbauer (2004) dále tvrdí, že všechny tyto dimenze jsou vzájemně spjaty mnohostrannými, spontánními i záměrnými vazbami, ukázalo se, že mezi školskými zařízeními pro zájmové vzdělávání a NNO pracujícími s dětmi a mládeží ve volném čase je velký rozdíl. Což je patrné například i díky zákonu č. 83/ 1990 Sb., o sdružování občanů. V tomto zákoně se uvádí, že pokud NNO vytváří ve své činnosti zisk, mohou jej použít jen ve prospěch své hlavní činnosti a nerozdělují jej mezi své vlastníky správce nebo zakladatele. Oproti tomu ve školských zařízeních pro další vzdělávání, která fungují na základě pracovních vztahů se svými pracovníky, je jejich práce finančně ohodnocena, bez ohledu na to, jestli jsou to pracovníci interní nebo externí – lektoři, kteří, jak uvádí Jíra (2008), mají velmi dobré praktické zkušenosti v oboru, který prezentují. Tyto zkušenosti využívají zejména k vedení školních kroužků, což z rozhovorů s respondenty ze školských zařízení pro zájmové vzdělávání také jednoznačně vyplynulo.

Zatímco ve školských zařízeních pro další vzdělávání dětí a mládeže je tedy finančně odměňována většina pracovníků, v neziskových organizacích je tomu naopak. Většina členů zde pracuje na základě dobrovolnosti, což vyplynulo i z praktické části této bakalářské práce (Tabulka č. 1). Geisslerová (2012) dokonce poukazuje na to, že některé organizace jsou na jejich činnosti přímo závislé, protože se většina organizací skládá ze samých dobrovolníků. Důvod proč tomu tak je, lze najít právě ve výše zmíněném zákoně č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů.

Dalším rozdílem mezi školskými zařízeními pro volný čas dětí a mládeže a NNO se ukázalo dosažené vzdělání pracovníků v jednotlivých organizacích, což potvrzuje rozdělení dle Tureckiové a Vešky (2008), které rozděluje vzdělání na formální (základní, střední a terciární vzdělávání), neformální (kvalifikační či rekvalifikační vzdělávání) a informální. Zatímco ve školských zařízeních pracují pracovníci vzdělání podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, tedy pracovníci kteří mají formální vzdělání, v NNO není výše dosaženého odborného vzdělání dána zákonem. Proto je zde více pracovníků, kteří buď odborné vzdělání nemají vůbec, anebo mají vzdělání zaměřené jiným směrem než pedagogickým. Lze to vysvětlit tím, jak uvádí Hájek (2004), že ani odborné pedagogické vzdělání nemusí zaručovat dostatečnou kvalifikaci pro výkon činnosti vedoucího, který má roli instruktora, poradce a diagnostika, přičemž tyto role se poněkud liší od role učitele. S tímto názorem se díky provedenému výzkumu ztotožňují, neboť z rozhovorů s jednotlivými respondenty vyplynulo, že si neziskové organizace vytvořily vlastní kvalifikační kurzy, tedy vlastní systém informálního vzdělávání. Tyto kurzy považují za povinné odborné minimum, které je potřebné pro výkon činnosti v jejich organizaci. V některých organizacích tak mohou přímou práci s dětmi a mládeží vykonávat lidé, kteří mají absolvovanou pouze základní školu. Domnívám se, že je to z toho důvodu, že v NNO pomáhají s vedením oddílů členové již od 15 let, což se shoduje s tvrzením Burdy a Šlosarové (2008), že jako dobrovolníci často pracují tzv. praktikanti, což jsou dobrovolníci od 15 do 18 let, kteří pomáhají s vedením oddílů. Pro tyto jedince si organizace vytvořily vlastní systém vzdělávání, na který postupem času (po dosažení 18 let) navazují další stupně vzdělávání.

Jak uvádí Vážanský (1995), pracovníci s dětmi a mládeží ve volném čase se musí neustále rozvíjet. Je to nejen proto, že pracují s citlivými jedinci, na které je potřeba správně výchovně působit, ale také proto, že oblast volného času je oblastí, která se neustále vyvíjí a mění. S tímto tvrzením se zcela ztotožňují a vysvětluje to také informace získanou od jednotlivých respondentů, že nabídka vzdělávání pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase je velice pestrá. Veteška a Tureckiová (2008) uvádí, že každému člověku by měla být poskytnuta možnost vzdělávat se ve všech etapách svého života. Existuje celá řada možností, jak získat potřebné formální, ale i neformální vzdělání. Vzdělání nutné pro práci s dětmi a mládeží ve volném čase je možné získat studiem SŠ, VOŠ nebo VŠ s pedagogickým zaměřením. Což se jeví jako nejvýhodnější možnost z důvodu prostupnosti a platnosti tohoto vzdělání v celé oblasti práce s dětmi a mládeží ve volném čase. Bylo však také vytvořeno mnoho kvalifikačních a rekvalifikačních kurzů (informální vzdělání), díky nimž je možné dosáhnout potřebné kvalifikace pro ty jedince, kteří chtějí pracovat s dětmi a mládeží ve volném čase a nemají absolvované odborné vzdělání. Obě formy studia odpovídají skutečnosti, že jednou z důležitých součástí vzdělávání pedagogických pracovníků je získání příslušných kompetencí, které ho opravňují k výkonu určité činnosti, jak uvádí Tratina (2012). Otázka č. 13 odpověděla na to, jaké kurzy to konkrétně jsou.

Rozhovory také potvrdily vzdělávací systém, který koresponduje s koncepcí pro další vzdělávání pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase. Jednotlivé organizace poskytují kvalifikační a rekvalifikační kurzy, které nabízejí jak svým členům, tak i široké veřejnosti, a které mají platnost ve všech zařízeních pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase. Tyto kurzy jsou uvedeny na webových stránkách jednotlivých organizací a jsou to stejné kurzy, které uváděli jednotliví respondenti v rozhovorech. Tyto kurzy, jak z výzkumu vyplývá, nejsou podmínkou pro činnost v těchto organizacích a slouží tak spíše k dobrovolnému rozvoji a rozšiřování vědomostí, dovedností a schopností pracovníků. To je názorným příkladem tvrzení Vetešky a Tureckiové (2008), že během života získává jedinec mnoho „kompetencí“, které nezískává pouze při školním (formálním) vzděláváním, ale děje se tak díky celoživotnímu učení.

Z rozhovoru s jednotlivými respondenty však vyplynula jedna zajímavá skutečnost, a to ta, že MŠMT dále nedohlíží na kvalitu kurzů, které akredituje. Znamená to, že neexistuje zpětná kontrola, zda tyto kurzy splňují všechny požadavky, které byly uvedeny pro jejich uskutečňování. Myslím, že tato kontrola by měla do budoucna hrát při vzdělávání pracovníků stěžejní roli, aby se alespoň částečně zamezilo nedostatkům ve vzdělání těchto pracovníků.

Volně jsou přístupné i kurzy bez akreditace MŠMT. Tyto kurzy nejsou pro „nečleny“ organizace příliš lukrativní, neboť platí jen v rámci konkrétní organizace. Na toto navazuje výrok Havlíčkové a Žárské (2012), že každá organizace pracující s dětmi a mládeží ve volném čase má možnost vytyčit si vlastní základní soubor odborných kompetencí, které se odvíjejí od zaměření a cílů organizace.

Školská zařízení pro zájmové vzdělávání oproti tomu neposkytují svým pracovníkům žádné kvalifikační kurzy. Je to zřejmě proto, že absolvováním SŠ, VOŠ nebo VŠ s pedagogickým vzděláním získají pracovníci dostatečné vědomosti pro práci s dětmi a mládeží ve volném čase.

Další otázkou, na kterou jsem se při výzkumu zaměřila, bylo, zda existují v jednotlivých typech organizací odborné kurzy, které by pracovníky připravili na práci s dětmi a mládeží s postižením. Z odpovědí jednotlivých respondentů vyplynulo, že takové kurzy v jednotlivých organizacích neexistují, a v organizacích nejsou pracovníci vyškolení v této oblasti ani jinde. To podle mého názoru vylučuje podmínku, ve které se ztotožňuji s názorem Renotiérové (2004), která uvádí, že jedincům s postižením je třeba vytvořit prostředí, ve kterém bude jedinec s postižením vnímán jako jedinec intaktní. Tato podmínka může být splněna pouze v případě, že s těmito jedinci bude pracovat skutečný odborník, který ví, jak jim co nejpřirozenější cestou prostředí volného času uzpůsobit.

Myslím, že pokud se v naší společnosti hovoří o integraci a následné inkluzi, kterou Uzlová (2010) popisuje takto: moderní společnost usiluje a podporuje začleňování osob se zdravotním postižením do běžného života a to včetně oblasti volného času (integrace) a jejímž dalším stupněm je inkluze, která je znakem společnosti schopné poskytnout všem jedincům individuální zvláštnosti, znevýhodnění nebo nadání možnost vést kvalitní život, měl by být tento nedostatek co nejdříve napraven, neboť nedostatečná připravenost na práci s jedinci s postižením je ze společnosti spíše segreguje, čímž je i stigmatizuje, což svědčí o pravém opaku integrace a poukazuje tak na obrovské nedostatky na straně celé moderní společnosti. Dalším zajímavým zjištěním bylo, že se potvrdila teze Votavy a kol. (2005), že nabídka volnočasových aktivit pro děti a mládež s postižením je omezená. To navazuje a podporuje předchozí zjištění o absenci pracovníků pro práci s dětmi a mládeží s postižením ve volném čase v dotazovaných zařízeních. Protože pokud v těchto zařízeních takto erudovaní odborníci chybí, je jasné, že tato zařízení nejsou připravena nabídnout svou činnost jedincům s postižením jednoduše proto, že neví, jak s nimi pracovat. Bylo by tedy vhodné zamyslet se nad tím, jak tyto nedostatky co nejdříve napravit. Práce s jedinci s postižením není snadná, ale pokud by se vytvořil systém, zaměřený na přípravu pracovníků pracujících s dětmi a mládeží s postižením ve volném čase, bylo by už pak snazší, aby se organizace působící ve volném čase dětí a mládeže otevřely pro všechny jedince bez výjimky, čímž by se vytvořil prostor pro integraci a následně pak i inkluzi.

ZÁVĚR

Práce s názvem Odborná příprava pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase pojednává o možnostech vzdělávání a dalším rozvoji pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase. Popisuje tuto přípravu, jak z hlediska vzdělávání formálního vzdělávání, tak i z hlediska vzdělávání neformálního. Okrajově se také zabývá možnostmi, kde mohou pracovníci ve volném čase s dětmi a mládeží pracovat a jaké odborné vzdělání k tomu potřebují.

Cíl práce byl splněn a odpovědi na výzkumné otázky byly zodpovězeny. Prostudováním odborné literatury a webových stránek jednotlivých zařízení jsem zjistila, jak se mohou pracovníci ve volném čase vzdělávat, a díky výzkumu jsem zjistila, jak jsou tyto možnosti využívány. Z výzkumu vyplynulo, že školská zařízení pro zájmové vzdělávání dávají přednost pracovníkům s absolvovaným formálním vzděláním před vzděláním neformálním, zatímco u NNO se na dosažené odborné vzdělání spíše nehledí. NNO si totiž vytvořily vlastní systém neformálního vzdělávání, které se z části odvíjí z Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků a z části od vnitřní filozofie konkrétních zařízení. Potvrdilo se tedy, že vzdělání pracovníků je pro jejich činnost velmi důležité, a že jednotlivé organizace mají snahu v tomto směru o své pracovníky pečovat a dbát na jejich kvalifikaci, další vzdělávání a případnou rekvalifikaci.

Překvapením pro mne bylo zjištění, že neexistují žádné kvalifikační kurzy, které by připravily pracovníky k práci s dětmi a mládeží s postižením ve volném čase. Tabulka č. 8 dokonce poukazuje na to, že v jednotlivých zařízeních nemají ani kvalifikované pracovníky pro práci s dětmi a mládeží s postižením. Myslím si, že toto je v moderní společnosti velký problém, který poukazuje na to, že v otázce integrace má naše společnost ještě velké nedostatky a bylo by třeba se na tento problém zaměřit a vytvořit odborné kurzy pro vzdělávání odborníků na práci s dětmi a mládeží s postižením ve volném čase.

Tato práce uvádí teoretické možnosti vzdělávání pracovníků s dětmi a mládeží ve volném čase a možnosti uplatnění těchto pracovníků v praxi. Dále je zde uveden výčet jednotlivých kvalifikačních kurzů.

V druhé části bakalářské práce jsou tyto informace ověřeny v praxi. Tato bakalářská práce tak může sloužit jako praktický návod pro ty, kteří uvažují o studiu pro volný čas nebo se chtějí v této oblasti dále vzdělávat. Dále může tato práce sloužit ke studijním účelům.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Monografie:

1. BOCAN, Miroslav. *Děti v ringu dnešního světa: hodnotové orientace dětí ve věku 6 až 15 let*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, 98 s. ISBN 978-80-87449-24-0.
2. BURDA, Jan a Vladimíra ŠLOSAROVÁ. *Tábory a další zotavovací akce*. Aktualiz. vyd. Praha: NIDM, 2008, 144 s. ISBN 978-80-86784-59-5.
3. FRÍČ, Pavol. *Dárcovství a dobrovolnictví v České republice: (výsledky výzkumu NROS a Agnes)*. Vyd. 1. Praha: Agnes, 2001, 115 s. ISBN 80-902-6337-2.
4. GEISLEROVÁ, Eli. *Mít přehled: průvodce informačními a poradenskými službami pro mládež v ČR*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, 241 s. ISBN 978-80-87449-02-8.
5. HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011, 239 s. ISBN 978-80-262-0030-7.
6. HÁJEK, Bedřich. *Děti, vedoucí, volný čas: Ilustrace Jana Wienerová*. Praha: IDM MŠMT, 2004, 120 s. ISBN 80-867-8406-1.
7. HAVLÍČKOVÁ, Daniela a Kamila ŽÁRSKÁ. *Kompetence v neformálním vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, 22 s. ISBN 978-80-87449-18-9.
8. HOFBAUER, Břetislav. *Děti, mládež a volný čas*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2004, 176 s. ISBN 80-717-8927-5.
9. HRADEČNÁ, Marie. *Vybrané problémy sociální pedagogiky*. Praha: Karolinum, vydavatelství Univerzity Karlovy, 1998, 89 s. ISBN 80-718-4015-7.

10. JANKOVSKÝ, Jiří. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením: somatopedická a psychologická hlediska*. 2. vyd. Praha: Triton, 2006, 173 s. ISBN 80-725-4730-5.
11. JÍRA, Otakar, Jaroslava RAMPOUCHOVÁ a Vladimír VESELÝ. *Základy lektorské práce*. Praha: IDM MŠMT, 2004, 88 s. ISBN 80-867-8407-X.
12. KLAPILOVÁ, Světlá. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1996, 63 s. ISBN 80-706-7669-8.
13. KVAPILÍK, Josef a Marie ČERNÁ. *Zdravý způsob života mentálně postižených*. 1. vyd. Praha1: Avicentrum, zdravotnické nakladatelství, 1990. ISBN 08-020-90.
14. NĚMEC, Jiří. *Kapitoly ze sociální pedagogiky a pedagogiky volného času pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 2002, 119 s. ISBN 80-731-5012-3.
15. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008, 221 s. ISBN 978-80-7367-423-6.
16. PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido - edice pedagogické literatury, 1998, 234 s. ISBN 80-859-3165-6.
17. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2003, 322 s. ISBN 80-717-8772-8.
18. PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 2.přepr. a akt.vyd. Praha: Portál, 2002, 481 s. ISBN 80-717-8631-4.
19. RENOTIÉROVÁ, Marie a Libuše LUDÍKOVÁ. *Speciální pedagogika*. 2. vyd., dopl. a aktualiz. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, 313 s. Učebnice (UP Olomouc). ISBN 80-244-0873-2.

20. *Sada minimálních kompetenčních profilů pro pozice v nestátních neziskových organizacích v oblasti práce s dětmi a mládeží.* 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže, 2011, 42 s. ISBN 978-80-87449-11-0.
21. *Sada vzdělávacích programů a příkladů dobré praxe.* 1. vyd. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012. ISBN 978-80-87449-19-6.
22. ŠERÁK, Michal. *Zájmové vzdělávání dospělých.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2009, 207 s. ISBN 978-80-7367-551-6.
23. TICHAVOVÁ, Barbora. *Nováček: průvodce nováčka skautským světem.* 2. vyd. Praha: Junák - svaz skautů a skautek ČR, 2008. ISBN 978-808-6825-304.
24. TRANTINA, Pavel. *Sebeevaluační nástroje, aneb, Zhodnot' své kompetence získané při práci s dětmi a mládeží.* 1. vyd. Překlad Daniela Havlíčková. Praha: Národní institut dětí a mládeže Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, 2012, 30 s. ISBN 978-80-87449-16-5.
25. UZLOVÁ, Iva. *Asistence lidem s postižením a znevýhodněním: praktický průvodce pro osobní a pedagogické asistenty.* Vyd. 1. Praha: Portál, 2010, 135 s. ISBN 978-807-3677-640.
26. VÁŽANSKÝ, Mojmír a Vladimír SMÉKAL. *Základy pedagogiky volného času.* 1. vyd. Brno: Paido, 1995, 176 s. ISBN 80-901-7379-9.
27. VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. *Kompetence ve vzdělávání.* Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 159 s. Pedagogika (Grada). ISBN 978-802-4717-708.
28. VOTAVA, Jiří a KOLEKTIV. *Ucelená rehabilitace osob se zdravotním postižením.* 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, 207 s. ISBN 80-246-0708-5.

Webové stránky:

29. Čekatelská zkouška. *Skaut: Skautská křižovatka pro všechny skautky a skauty* [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/kvalifikace/vedeni-oddilu/>.
30. Činnost: Nastavbové kurzy. *ČESKÁ TÁBORNICKÁ UNIE: informační stránky organizace* [online]. 2009 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.tabornici.cz/cinnost/nastavbove-kurzy/>.
31. Databáze vzdělávacích akcí. *Skaut: Skautská křižovatka pro všechny skauty a skautky* [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://krizovatka.skaut.cz/databaze/akce-vzdelavaci/uvodem-ke-vzdelavacim-akcim/>).
32. FRYČ, Jindřich. Koncepce dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků školských zařízení pro zájmové vzdělávání. *MŠMT Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://aplikace.msmt.cz/HTM/Internetakt.htm>.
33. Hlavní vedoucí dětských táborů. *VAVÉHA: 4. středisko České Budějovice* [online]. 2009 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://kurzy.vaveha.cz/cs/hlavni-vedouci-detskych-taboru/>.
34. JANOTOVÁ, Alžběta a Pavol JANTO. Volný čas a volnočasové aktivity. [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.sancedetem.cz/cs/hledam-pomoc/deti-se-zdravotnim-postizenim/volny-cas-deti-se-zdravotnim-postizenim/volny-cas-a-volnocasove-aktivity.shtml>.
35. Kurzy OHB. *Hnutí Brontosaurus: Program vzdělávání* [online]. 2009 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://vzdelavani.brontosaurus.cz/kurzy-ohb.html>.
36. Nevládní neziskové organizace - NNO. *RIS: Regionální Informační servis* [online]. 2012 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.risy.cz/cs/krajske-ris/jihocesky-kraj/regionalni-informace/nno>.

37. Nová čekatelská zkouška. *Skaut: Skautská křižovatka pro všechny skautky a skauty* [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/kvalifikace/vedeni-oddilu/nova-cekatelska-zkouska/>).
38. O nás. *Dům dětí a mládeže Tábora* [online]. 2010 [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: http://www.ddmtabor.cz/?page_id=2.
39. Organizace: Odborná činovnícká kvalifikace. *Skautská křižovatka pro všechny skautky a skauty* [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/kvalifikace/pro-lektory/>.
40. Pionýrské vzdělávací centrum Praha. *Pionýr: Pražská organizace pionýra* [online]. 2013 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://praha.pionyr.cz/vzdelavani#kvalifikace-v-pionyru>.
41. Povolání: Pedagog volného času. *Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce* [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Povolani/Povolani?povolani=15355>.
42. Povolání: Trenér. *Informační systém o uplatnění absolventů škol na trhu práce* [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://www.infoabsolvent.cz/Povolani/Povolani?povolani=100017>.
43. Školení. *Asociace TOM: Moravskoslezská krajská rada* [online]. 2013 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: http://www.tomici-msk.cz/?page_id=25.
44. Tábornické školy. *ČESKÁ TÁBORNICKÁ UNIE* [online]. 2009 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.tabornici.cz/cinnost/tabornicke-skoly/>.
45. Úvodník. *K2: Kvalita a konkurence schopnost v neformálním vzdělávání* [online]. 2013 [cit. 2013-04-19]. Dostupné z: <http://www.nidm.cz/k2/uvodnik>.
46. VALENTA. Shrnutí změn v zákoně o pedagogických pracovnících vyvolaných novelou zákona od 1. září 2012. *Mzdová praxe: Znalosti. Zkušenosti. Informace*. [online]. 2012 [cit. 2013-04-07]. Dostupné

z:<http://www.mzdovapraxe.cz/archiv/dokument/doc-d39206v49225-shrnuti-zmen-v-zakone-o-pedagogickych-pracovnicich/>.

47. Vůdcovská zkouška. *Skaut: Skautská křižovatka pro všechny skauty a skautky* [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/kvalifikace/vudcovska-zkouska/>.

48. Vzdělávání vedoucích. *ČESKÁ TÁBORNICKÁ UNIE: informační stránky organizace* [online]. 2009 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.tabornici.cz/nabizime/vzdelavani-vedoucich/>.

49. Vzdělávání. *YMCA v České republice: Křesťanské sdružení mladých lidí* [online]. 2008 [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.ymca.cz/programy/interni/vzdelavani/>.

50. Zdravokurzy. *Chameleon Brno* [online]. [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: <http://www.chameleonbrno.org/index.php?go=zdravo>.

51. Zdravotnické kurzy. *Skaut: Skautská křižovatka pro všechny skauty a skautky* [online]. [cit. 2013-04-07]. Dostupné z: <http://krizovatka.skaut.cz/organizace/vzdelavani/kvalifikace/zdravotnicke-vzdelavani/struktura/>).

52. Česká republika. 74/2005 Sb.: Vyhláška o zájmovém vzdělávání. In: *1*. 2005. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/vyhlaska-c-74-2005-sb-1>.

53. Česká republika. Zákon č. 561/ 2004 Sb.: o předškolním, základním, středoškolském a vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: *Sbírka zákonů*. 2004. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/novy-skolsky-zakon>.

54. Česká republika. Zákon č. 198/2002 Sb.: O dobrovolnické službě. In: *Sbírka zákonů*. 2003.

Periodika:

55. DOUBRAVA, Lukáš. V družinách nejsou děti jen hlídány. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy* [online]. Praha: GNOSIS, 2010 [cit. 2013-04-07]. ISSN 0139-5718. Dostupné z: <http://www.ucitelskenoviny.cz/?archiv&clanek=5427>.

56. KOBLIHOVÁ, Emilie. Jak se žije ve družině. *Učitelské noviny: týdeník pro učitele a přátele školy*. Praha: GNOSIS, 2005, č. 44. ISSN 0139-5718.

PŘÍLOHY

Příloha č. 1

Obsah a formy odborné přípravy pracovníků s dětmi a mládeží v oblasti volného času

Základní obsah a formy odborné přípravy pracovníků s dětmi a mládeží byly stanoveny
Koncepty takto:

<u>Charakteristika</u> Vzdělávací program: a) v obligatorní části zajišťuje získání, rozšíření a doplnění základních vědomostí a dovedností potřebných pro činnosti pracovníka s dětmi a mládeží v jejich volném čase, b) ve fakultativní části zajišťuje nabídku, případně povinné penzum vědomostí a dovedností, které stanoví subjekt, pro který je činnost vykonávána, c) fakultativní část není povinnou součástí odborné přípravy.			
<u>Celková časová dotace:</u> v obligatorní části min. 40 hodin, ve fakultativní části dle potřeby			
<u>Formy studia:</u> prezenčně, samostudium, distančně			
Obsah:	Formy:	Časový rozsah:	Zakončení:
Základy pedagogiky volného času Základy pedagogiky a psychologie Zásady práce se skupinami dětí a mládeže, Základní bezpečnostní předpisy pro práci s dětmi a mládeží, Právní minimum Bezpečnost při práci Základy první pomoci Prevence negativních jevů Praktická cvičení	kurzy, semináře, praktická cvičení	Bude vycházet ze složení účastníků, jejich stávajícího vzdělání a zkušeností	kvalifikační pohovor, udělení osvědčení o absolvování odborné přípravy
Odborné příprava může být dále doplněna (nad výše uvedený rámec) o další speciální témata.	dle zvážení organizace	dle potřeby	dle zvážení organizace

Příloha č. 2

Žádost o udělení osvědčení k odborné přípravě pracovníků s dětmi a mládeží

Název organizace		
Adresa		
tel.	Fax	e-mail
registrační místo	č. registrace	ze dne
Statutární zástupce žadatele		
Název vzdělávacího programu		
Vzdělávací program je určen pro		
Stručný obsah vzdělávacího programu		
Termín(y) realizace vzdělávacího programu		
Místo(a) realizace vzdělávacího programu		
Garant vzdělávacího programu		
Přílohy k žádosti: <ul style="list-style-type: none">• písemný projekt, obsahující popis činnosti, formy a rozsah jejího uskutečňování,• odborné předpoklady osob, které budou činnost zajišťovat,• finanční, materiální a personální zajištění činnosti.• kopie stanov nebo zakládací listiny,• originál nebo úředně ověřená fotokopie IČO,		
Další sdělení		

V dne

.....

razítko a podpis statutárního zástupce žadatele

Příloha č. 3

Vzor

Název vzdělávacího zařízení

.....

Adresa vzdělávacího zařízení

.....

Oprávnění k udělování osvědčení k odborné přípravě vydané MŠMT

dne pod č.j.:

Osvědčení o absolvování odborné přípravy

Jméno	Příjmení
Datum narození	Bydliště
Název vzdělávacího programu	Termín a místo konání odborné přípravy
Další záznamy	

Na základě úspěšného absolvování odborné přípravy pracovníků s dětmi a mládeží je držitel tohoto osvědčení oprávněn pracovat s dětmi a mládeží v jejich volném čase.

V dne

.....

podpis zodpovědné osoby
vzdělávacího zařízení

.....

razítko vzdělávacího zařízení

Příloha č. 4

OTÁZKY K PRAKTICKÉ ČÁSTI BP

- 1) Kolik je ve vaší organizaci pracovníků pracujících s dětmi a mládeží ve volném čase?
- 2) Kolik z nich pracuje jako dobrovolník externista?
- 3) Kolik z nich pracuje jako dobrovolník externista?
- 4) Kolik z nich je placených?
- 5) Jaké odborné vzdělání je potřeba k vykonávání činnosti ve vašem zařízení?
- 6) Kolik z nich má ukončené pouze základní vzdělání?
- 7) Kolik z nich má vystudovanou střední školu?
- 8) Kolik z nich má vystudovanou vyšší odbornou školu?
- 9) Kolik z nich má vysokoškolské vzdělání:
 - a) jakékoli
 - b) s pedagogickým zaměřením
 - c) PVČ
- 10) Vyžaduje vaše organizace středoškolské vzdělání vycházející ze zákona č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, paragraf 16. – 17.?
 - a) jakoukoli
 - b) s pedagogickým zaměřením
- 11) Vyžaduje vaše organizace vysokoškolské vzdělání vycházející ze zákona č.563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících, paragraf 16. – 18.?
- 12) Jaké odborné kurzy je potřeba k vykonávání činnosti ve vašem zařízení?
- 13) Nabízí vaše zařízení nějaké kvalifikační kurzy zaměřené na práci s dětmi a mládeží ve volném čase?
 - a) pokud ano, tak jaké?
- 14) Jsou tyto kurzy dostupné i pro zájemce mimo vaše zařízení?
- 15) Nabízí vaše středisko nějaké kurzy pro další vzdělávání pracovníků/ dobrovolníků?
 - a) pokud ano, tak jaké?
- 16) Jsou tyto doplňující kurzy podmínkou pro činnost ve vašem zařízení?

- 17) Jsou tyto kurzy dostupné i pro zájemce mimo vaše zařízení?
- 18) Máte ve své organizaci odborníky vyškolené podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících pro práci s dětmi a mládeží s postižením?
- 19) Existují ve vaší organizaci odborné kurzy pro práci s postiženými dětmi a mládeží?